

Nd. **695. Frumvarp til laga** [423. mál]
um viðskiptabanka.

(Lagt fyrir Alþingi á 107. löggjafarþingi 1984—85.)

I. KAFLI

Almenn ákvæði.

1. gr.

Lög þessi gilda um viðskiptabanka í eigu ríkisins, sem hér eftir verða nefndir ríkisviðskiptabankar, og viðskiptabanka sem reknir eru af hlutafélögum, hér eftir nefndir hlutafélagsbankar.

Einungis hlutafélögum er heimilt að reka aðra viðskiptabanka en ríkisviðskiptabanka. Ákvæði laga um hlutafélög gilda um hlutafélagsbanka nema annað sé boðið í lögum þessum.

2. gr.

Ríkisviðskiptabankar eru sjálfstæðar stofnanir og lúta sérstakri stjórn samkvæmt lögum þessum.

Ríkissjóður ber ábyrgð á öllum skuldbindingum ríkisviðskiptabanka. Til þess að taka lán erlendis án tryggingar í sjálfs sín eignum þarf ríkisviðskiptabanki sérstaka lagaheimild hverju sinni.

3. gr.

Heimili og varnarþing ríkisviðskiptabanka er í Reykjavík. Um heimili og varnarþing hlutafélagsbanka fer eftir samþykktum þeirra. Viðskiptabanka er heimilt að starfrækja útibú vegna starfsemi sinnar þar sem bankaráð ákveður og að fullnægðum skilyrðum laga þessara.

4. gr.

Hlutverk viðskiptabanka er að hafa á hendi hvers konar viðskiptabankastarfsemi eins og hún er skilgreind í IV. kafla laga þessara. Önnur starfsemi er þeim óheimil.

Viðskiptabönkum er skylt og einum heimilt, nema lög ákveði annað, að nota í firma sínu eða til nánari skýringar á starfsemi sinni orðið *banki* eitt sér eða samtengt öðrum orðum.

II. KAFLI

Stofnun hlutafélagsbanka o. fl.

5. gr.

Stofnendur hlutafélagsbanka skulu eigi vera færri en 50. Hluthafar skulu jafnan vera 50 hið fæsta.

Hluthafar geta verið íslenskir ríkisborgarar búsettir hér á landi, íslenska ríkið og stofnanir þess, sýslu- og sveitarfélög og stofnanir þeirra, skráð hlutafélög, skráð samvinnufélög, skráð sameignarfélög, sem eru sjálfstæðir skattaðilar, og sjálfseignarstofnanir sem eru undir opinberu eftirliti.

Hlutafé í hlutafélagsbanka skal skiptast í a. m. k. 50 hluti og nema minnst kr. 100 000 000. Allt hlutafé skal vera greitt áður en bankinn er skráður í hlutafélagaskrá. Ekki skal skrá hækkun hlutafjár fyrir en hlutafjárauki er að fullu greiddur.

6. gr.

Engar hömlur má leggja á viðskipti með hluti í hlutafélagsbanka.

Í samþykktum er óheimilt að veita tilteknum hlutum aukið atkvæðagildi eða skipta hlutum með öðrum hætti í sérstaka flokka. Enginn hluthafa má fara með fyrir sjálfs sín hönd eða annarra meira en $\frac{1}{5}$ hluta samanlagðra atkvæða í bankanum.

7. gr.

Þótt hlutafélagsbanki sé skráður í hlutafélagaskrá má hann eigi hefja starfsemi fyrir en hann hefur fengið starfsleyfi sem ráðherra veitir.

8. gr.

Ráðherra getur veitt hlutafélagsbönkum, sem eiga lögheimili og varnarþing erlendis, leyfi til að starfrækja umboðsskrifstofur hér á landi. Hlutverk umboðsskrifstofa er að miðla upplýsingum, veita ráðgjöf og sinna annarri þjónustustarfsemi hér á landi á vegum erlendra banka. Umboðsskrifstofum er óheimilt að taka við innlánum, veita útlán eða stunda verðbréfavíðskipti.

Ákvæði XVII. kafla laga um hlutafélög gilda um þá banka er setja á stofn umboðsskrifstofur samkvæmt 1. mgr. en að öðru leyti setur ráðherra nánari reglur um starfsemi þeirra að fengnum tillögum bankaeftirlitsins. Ráðherra ákveður gjald fyrir veitingu leyfis til starfrækslu umboðsskrifstofu.

Tilkynningar, sem senda skal hlutafélagaskrá samkvæmt XVII. kafla laga um hlutafélög, skulu einnig sendar bankaeftirlitinu.

III. KAFLI

Stjórn.

Ríkisviðskiptabankar.

9. gr.

Yfirstjórn ríkisviðskiptabanka er í höndum viðskiptaráðherra og bankaráða svo sem fyrir er mælt í lögum þessum.

Bankaráð ríkisviðskiptabanka skipa fimm menn kjörnir hlutbundinni kosningu af Alþingi til fjögurra ára í senn ásamt jafnmörgum til vara. Ráðherra skipar formann bankaráðs til fjögurra ára úr hópi hinna kjörnu aðalmanna og annan varaformann.

Ráðherra ákveður þóknun bankaráðsmanna og varamanna þeirra.

10. gr.

Ráðherra getur hvenær sem er krafð bankaráð upplýsinga um rekstur og hag bankans.

11. gr.

Bankastjórn ríkisviðskiptabanka skipuð þremur bankastjórum hefur með höndum framkvæmdastjórn bankans.

Bankaráð ræður bankastjóra og segir þeim upp starfi. Bankastjórar skulu eigi ráðnir til lengri tíma en sex ára í senn. Hafi bankastjóri brotið af sér í starfi getur bankaráð að höfðu samráði við ráðherra vikið honum frá fyrirvaralaust og án launa. Bankaráð skal skýra bankastjóra skriflega frá ástæðum fyrir frávikningu úr starfi.

12. gr.

Bankaráð ákveður laun og önnur ráðningarkjör bankastjóra. Við starfslok skulu bankastjórar fá greidd biðlaun í 12 mánuði sem eru jafnhá föstum launum er starfi þeirra fylgdu. Eigi bankastjóri rétt til eftirlauna fellur niður greiðsla biðlauna. Taki bankastjóri við annarri stöðu á biðlaunatíma fellur niður greiðsla biðlauna ef stöðunni fylgja jafnhá eða hærri laun ella greiðist launamismunurinn til loka biðlaunatímans. Bankaráð ákveður eftirlaun bankastjóra.

Bankaráð setur bankastjórum erindisbréf og ákveður verkaskiptingu þeirra að fengnum tillögum bankastjórnar.

13. gr.

Bankastjórum, aðstoðarbankastjórum og útíbússtjórum er óheimilt að sitja í stjórn stofnana og atvinnufyrirtækja utan bankans eða taka þátt í atvinnurekstri að öðru leyti nema slíkt sé boðið í lögum eða um sé að ræða stofnun eða atvinnufyrirtæki sem bankinn á aðild að.

Bankaráð ákveður hver skuli taka sæti af hálfu bankans í stjórn stofnunar eða atvinnufyrirtækis nema lög kveði á um annað.

Hlutafélagsbankar.

14. gr.

Hluthafafundur fer með æðsta vald í málefnum hlutafélagsbanka samkvæmt því sem lög og samþykktir bankans ákveða. Málefni hlutafélagsbanka falla stjórnarfarslega undir viðskiptaráðherra.

15. gr.

Stjórn hlutafélagsbanka nefnist bankaráð. Bankaráðið fer með málefni hlutafélagsbanka milli hluthafafunda.

Bankaráð hlutafélagsbanka skal skipað eigi færri en þremur mönnum og jafnmörgum til vara. Bankaráð skal kjörið af hluthöfum á aðalfundi.

Aðalfundur hluthafa ákveður þóknun bankaráðsmanna og varamanna þeirra.

16. gr.

Bankastjórn skipuð einum eða fleiri bankastjórum hefur með höndum framkvæmdastjórn hvers banka. Bankaráð ræður bankastjóra og segir þeim upp starfi. Bankaráð ákveður laun og önnur ráðningarkjör bankastjóra.

Bankaráð setur bankastjórum erindisbréf og ákveður verkaskiptingu þeirra að fengnum tillögum bankastjórnar.

17. gr.

Bankastjórum, aðstoðarbankastjórum og útíbússtjórum er óheimilt nema að fengnu leyfi bankaráðs að sitja í stjórn stofnana og atvinnufyrirtækja utan bankans eða taka þátt í atvinnurekstri að öðru leyti nema lög kveði á um annað.

Sameiginleg ákvæði.

18. gr.

Bankaráð hefur yfirumsjón með málefnum viðskiptabanka í samræmi við lög þessi, reglugerð eða samþykktir. Bankaráð hefur einnig með höndum almennt eftirlit með rekstri bankans.

19. gr.

Auk bankastjóra ræður bankaráð útibússtjóra og forstöðumann endurskoðunardeildar bankans og segir þeim upp starfi. Bankaráði er heimilt að ráða aðstoðarbankastjóra. Leita skal tillagna bankastjórnar áður en ráðið er í stöður aðstoðarbankastjóra og útibússtjóra. Bankaráð ákveður laun og önnur ráðningarkjör þessara starfsmanna.

20. gr.

Bankaráð ákveður hverjum sé heimilt að rita firma banka. Til að skuldbinda banka þarf undirskrift minnst tveggja starfsmanna nema undanþága hafi fengist hjá bankaeftirlitinu. Bankaráði er heimilt að ákveða aðrar takmarkanir á ritunarrétti.

21. gr.

Bankaráð tekur ákvarðanir um eftirtalin mál:

- a) Byggingu, kaup, sölu og veðsetningu á fasteignum bankans,
- b) kaup og sölu hlutabréfa og annarra eignarhluta í félögum (stofnunum) sem bankinn á aðild að, svo og útgáfu skuldabréfa samkvæmt 30. gr.,
- c) stofnun útibúa,
- d) samruna bankans við aðrar innlánsstofnanir, sbr. 50. gr.,
- e) afskriftir af útlánum bankans.

Bankaráð ríkisviðskiptabanka skal taka ákvörðun um ráðstöfun á tekjuafgangi til varasjóðs og annarra sjóða bankans. Bankaráð hlutafélagsbanka skal leggja fyrir aðalfund tillögu um ráðstöfun tekjuafgangs.

Áður en ákvörðun er tekin samkvæmt 1. og 2. mgr. skal leitað tillagna bankastjórnar.

Bankaráð mótar almenna stefnu bankans í vaxtamálum og getur að fenginni umsögn bankastjórnar sett almennar reglur um lánveitingar bankans.

Bankaráð fjalla einnig um önnur mál sem bankastjórn leggur fyrir ráðið eða það skal annast samkvæmt lögum þessum.

22. gr.

Við ákvörðun vaxta og þjónustugjalda er viðskiptabanka óheimilt að hafa samráð við aðrar innlánsstofnanir.

23. gr.

Bankastjórn viðskiptabanka annast daglega stjórn bankans. Hún tekur ákvarðanir um einstakar lánveitingar og stendur fyrir rekstri hans. Henni ber að sjá um að bankareksturinn sé í öllum greinum samkvæmt lögum þessum, reglugerð eða samþykktum, og ákvörðunum bankaráðs.

24. gr.

Bankaráð heldur fundi eftir þörfum eða samkvæmt því sem ákveðið er í reglugerð eða samþykktum. Bankaráðsfund skal ætíð halda ef formaður ráðsins eða bankastjórn telur þess þörf eða meirihluti bankaráðsmanna óskar þess.

Formaður bankaráðs og bankastjórn undirbúa bankaráðsfundi. Bankaráðsfundir eru lögmætir ef meiri hluti bankaráðsmanna er á fundi. Afl atkvæða ræður úrslitum við afgreiðslu máls.

Um það, sem gerist á bankaráðsfundum, skal haldin gerðabók sem undirrituð er af þeim er fund sitja. Bankastjórn skal reglulega gefa upplýsingar um rekstur og hag bankans á bankaráðsfundum.

Bankastjórar mega ekki eiga sæti í bankaráði. Þeir sitja fundi bankaráðs og taka þátt í umræðum nema bankaráð ákveði annað.

25. gr.

Bankaráðsmenn, bankastjórar og aðrir starfsmenn viðskiptabanka eru bundnir þagnarskyldu um allt það, er varðar hagi viðskiptamanna bankans, og um önnur atriði sem þeir fá vitneskju um í starfi sínu og leynt skulu fara samkvæmt lögum, fyrirmælum yfirboðara eða eðli málsins, nema dómari úrskurði að upplýsingar sé skylt að veita fyrir dómi eða lögreglu eða skylda sé til að veita upplýsingar lögum samkvæmt. Þagnarskyldan helst þótt látið sé af starfi.

IV. KAFLI

Starfsemi.

26. gr.

Starfsemi viðskiptabanka er fólgin í geymslu og ávöxtun fjár, miðlun á peningum og annarri þjónustustarfsemi sem er í eðlilegum tengslum við slík viðskipti.

Viðskiptabönkum og öðrum, sem til þess hafa sérstaka lagaheimild, er einum heimilt að auglýsa eða bjóðast til með öðrum hætti að taka við innlánnum frá almenningi til geymslu og ávöxtunar.

27. gr.

Viðskiptabanki hefur rétt til að versla með erlendan gjaldeyri innan marka sem bankastjórn Seðlabanka Íslands ákveður að fengnu samþykki ráðherra.

28. gr.

Viðskiptabanka er heimilt að eiga hlut í félögum (stofnunum) með takmarkaðri ábyrgð sem reka viðskiptabankastarfsemi, aðra starfsemi sem skyld er þeirri starfsemi eða í eðlilegum tengslum við hana. Bókfært virði á hlut viðskiptabanka í slíku félagi og lánnum, sem bankinn hefur veitt félaginu, má eigi nema hærri fjárhæð en svarar 20% af eigin fé bankans miðað við upphaf reikningsárs. Bókfært heildarvirði á hlutum viðskiptabanka í félögum samkvæmt þessari mgr. og lánnum, sem hann hefur veitt þeim, má eigi nema hærri fjárhæð en nemur 60% af eigin fé bankans. Ákvæði þetta tekur eigi til samruna banka samkvæmt 50. gr.

Viðskiptabanka er óheimilt að eiga hlut í félögum sem reka aðra starfsemi en um getur í 1. mgr. nema hlutafélögum er fullnægja skilyrðum 3. ml. 18. gr. laga um hlutafélög. Bókfært virði á hlut viðskiptabanka í slíku hlutafélagi og lánnum, sem bankinn hefur veitt félaginu, má eigi nema hærri fjárhæð en svarar 2% af eigin fé bankans miðað við upphaf reikningsárs. Bókfært heildarvirði á hlutum viðskiptabanka í hlutafélögum samkvæmt þessari mgr. má eigi nema hærri fjárhæð en svarar 15% af eigin fé bankans.

Að öðru leyti en um getur í 1. og 2. mgr. má viðskiptabanki ekki á neinn hátt bera ábyrgð sem þátttakandi eða meðeigandi í rekstri annarra félaga, sbr. þó 30. gr.

29. gr.

Viðskiptabanka er ekki heimilt að eiga aðrar fasteignir en þær sem nauðsynlegar eru vegna starfsemi bankans.

Viðskiptabanka er þó heimilt án takmarkana að yfirtaka eignir til að tryggja fullnustu kröfu. Eignirnar skulu seldar jafnskjótt og það er talið hagkvæmt að mati bankastjórnar.

30. gr.

Viðskiptabanki getur gefið út skuldabréf með ákvæði þess efnis að krafa, sem eigandi slíks bréfs eignast á hendur viðskiptabankanum, skuli við slit eða gjaldþrotaskipti á búi viðskiptabanka víkja í skuldaröð fyrir kröfum samkvæmt 82.—85. gr. og 1. tl. 86. gr. skiptalaga.

31. gr.

Viðskiptabanki tekur við geymslufé (depositum).

Innlánsfé í viðskiptabanka ásamt vöxtum og verðbótum er undanþegið kyrrsetningu.

32. gr.

Glatist innlánskilríki eða viðtökuskírteini, er bankinn hefur gefið út fyrir handveði eða geymslufé, getur bankastjórnin stefnt til sín handhafa nefndra skjala með þriggja mánaða fyrirvara frá síðustu birtingu áskorunar sem birt skal þrisvar sinnum í Lögbirtingablaði.

Gefi enginn sig fram áður en fyrirvarinn er liðinn falla niður öll réttindi á hendur bankanum samkvæmt innlánskilríkinu eða viðtökuskírteininu. Skal bankinn þá að ósk upphaflegs eiganda hins fyrra innlánskilríkis eða viðtökuskírteinis gefa út nýtt honum til handa eða þeim sem sannar að hann leiði rétt sinn löglega frá þessum aðila, og skal hið nýja skjal vera með sömu skilmálum og hið fyrra.

33. gr.

Bankastjórar, aðstoðarbankastjórar og skoðunarmenn mega ekki vera skuldugir þeim banka sem þeir starfa við, hvorki sem aðalskuldarar né ábyrgðarmenn annarra. Hið sama gildir um maka þeirra. Að öðru leyti fer um viðskipti starfsmanna við bankann eftir reglum sem bankaráð setur að fengnum tillögum bankastjórnar.

Bankaráðsmenn, varamenn þeirra, skoðunarmenn og aðrir starfsmenn mega ekki koma fram sem umboðsaðilar annarra gagnvart bankastjórn.

34. gr.

Bækur viðskiptabanka, ávísanir og hvers konar skuldbindingar, sem gefnar eru út af bankanum og í nafni hans, svo og skuldbindingar, sem veita bankanum handveðsrétt, arðmiðar af skuldabréfum bankans og framsöl þeirra, skulu undanþegin stimpilgjaldi.

V. KAFLI

Um laust fé og eigið fé.

35. gr.

Viðskiptabanki skal kappkosta að hafa ætíð yfir að ráða nægilegu lausu fé til að geta innt af hendi úttektir á innlánsfé og aðrar greiðslur sem starfsemi bankans fylgja. Með lausu fé er átt við peninga í sjóði, óbundin nettóinnlán í innlendum og erlendum bönkum, ríkisvixla og aðrar sambærilegar eignir.

36. gr.

Eigið fé viðskiptabanka að meðtöldum $\frac{3}{4}$ hlutum andvirðis skuldabréfa samkvæmt 30. gr. má á hverjum tíma eigi vera lægra en sem svarar 5% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings bankans. Við niðurstöðutölu efnahagsreiknings skal bæta samanlagðri fjárhæð veittra ábyrgða en draga frá eftirtalda liði:

- a) Eigið fé,
- b) peninga í sjóði,
- c) innlán í Seðlabanka Íslands,
- d) innlán í öðrum innlendum og erlendum innlánsstofnunum,

Bókfært virði fasteigna og búnaðar, sem viðskiptabanki notar til starfsemi sinnar, má eigi vera herra en sem nemur 65% af eigin fé bankans.

VI. KAFLI Ársreikningur.

37. gr.

Reikningsár viðskiptabanka skal ákveðið í reglugerð eða samþykktum. Ársreikning skal semja fyrir hvert reikningsár. Ársreikningur skal hafa að geyma ársskýrslu, rekstrarreikning og efnahagsreikning.

Ársreikningur skal gerður samkvæmt lögum og góðri reikningsskilavenju bæði að því er varðar mat á hinum ýmsu liðum og framsetningu. Ráðherra setur nánari reglur um gerð ársreiknings.

38. gr.

Ársreikningur ríkisviðskiptabanka skal lagður fyrir skoðunarmenn eigi síðar en tveimur mánuðum eftir lok reikningsárs.

Ársreikningur skal undirritaður af bankaráði og bankastjórum. Hafi bankaráðsmaður eða bankastjóri athugasemdir fram að færa við ársreikning skal hann undirritaður með fyrirvara og gera skal grein fyrir því í ársskýrslu hvers eðlis fyrirvarinn er.

Endurskoðaður ársreikningur ríkisviðskiptabanka skal lagður fyrir ráðherra til staðfestingar eigi síðar en þremur mánuðum eftir lok reikningsárs.

39. gr.

Ársreikningur viðskiptabanka skal liggja frammi í afgreiðslu bankans og afhentur hverjum viðskiptaaðila sem þess óskar.

VII. KAFLI Endurskoðun.

40. gr.

Endurskoðun hjá ríkisviðskiptabanka skal framkvæmd af tveimur skoðunarmönnum sem Alþingi kys hlutbundinni kosningu til fjögurra ára í senn, og skoðunarmanni, sem er löggiltur endurskoðandi, eða endurskoðunarstofu sem ráðherra skipar til sama tíma.

Á aðalfundi hlutafélagsbanka skulu kjörnir hlutbundinni kosningu a. m. k. tveir skoðunarmenn til eins árs í senn og skal annar eða einn þeirra vera löggiltur endurskoðandi eða endurskoðunarstofa. Í samþykktum hlutafélagsbanka má ákveða að löggiltan endurskoðandi eða endurskoðunarstofu skuli tilnefna á annan hátt.

Skoðunarmaður viðskiptabanka má ekki eiga sæti í bankaráði, vera starfsmaður bankans eða starfa í þágu hans að öðru en endurskoðun.

Þóknun skoðunarmanna ríkisviðskiptabanka er háð samþykki ráðherra að fengnum tillögum bankaráðs. Þóknun skoðunarmanna hlutafélagsbanka er háð samþykki aðalfundar að fengnum tillögum bankaráðs.

Skylt er að veita skoðunarmanni aðgang að öllum eigum, bókum, fylgiskjölum og öðrum gögnum bankans og jafnframt skulu bankaráð og starfsmenn bankans veita honum allar umbeðnar upplýsingar sem unnt er að láta í té.

41. gr.

Við viðskiptabanka skal starfa endurskoðunardeild sem annast um innri endurskoðun undir stjórn forstöðumanns, sbr. 19. gr.

Innri endurskoðun er hluti af skipulagi banka og þáttur í eftirlitskerfi hans.

42. gr.

Skoðunarmenn skulu framkvæma endurskoðun í samræmi við góðar endurskoðunar-

venjur á hverjum tíma. Með endurskoðun sinni skulu þeir komast að rökstuddri niðurstöðu um áreiðanleika þeirra upplýsinga sem ársreikningurinn veitir. Þeir skulu ganga úr skugga um að ársreikningurinn sé gerður í samræmi við góða reikningsskilavenju og að fylgt hafi verið ákvæðum laga, reglna og samþykktar varðandi upplýsingaskyldu banka.

Ákvörðun skoðunarmanna um, að hve miklu leyti þeir byggja á störfum innri endurskoðunardeildar, ræðst af mati þeirra á starfsaðferðum deildarinnar og virkni eftirlitsstarfa.

43. gr.

Skoðunarmenn skulu árita ársreikninginn og greina frá niðurstöðum endurskoðunarinnar. Þeir skulu gefa yfirlýsingu um að ársreikningurinn hafi verið endurskoðaður og að hann hafi verið saminn í samræmi við ákvæði laga, reglna og samþykktar. Þeir skulu láta í ljós álit á ársreikningnum og greina frá niðurstöðum endurskoðunarinnar að öðru leyti.

Telji skoðunarmenn, að í ársreikningi séu ekki þær upplýsingar sem þar eiga að koma fram, skulu þeir geta þess í áritun sinni og veita viðbótarupplýsingar ef þess er kostur. Að öðru leyti geta skoðunarmenn greint frá þeim atriðum í áritun sinni sem þeir telja eðlilegt að fram komi í ársreikningi.

Ábendingar og athugasemdir, sem skoðunarmenn vilja koma á framfæri við bankaráð eða bankastjórn, skal bera fram skriflega og skal veita þessum aðilum hæfilegan frest til svara.

Skoðunarmönnum er skylt að veita bankaeftirlitinu allar þær upplýsingar um málefni bankans og framkvæmd endurskoðunar sem það kann að óska eftir og þeir geta látið í té. Ef endurskoðun leiðir í ljós verulega ágalla í rekstri bankans varðandi innra eftirlit, greiðslutryggingar útlána eða önnur atriði, sem veikt geta fjárhagslega stöðu bankans eða viðskiptatraust hans, skulu skoðunarmenn gera bankaráði og bankaeftirlitinu viðvart.

Skoðunarmenn hafa rétt til að sitja bankaráðsfundi þar sem fjallað er um ársreikning. Einnig hafa þeir rétt til að sitja hluthafafundi hlutafélagsbanka.

44. gr.

Forstöðumaður endurskoðunardeildar skal gera bankaráði og skoðunarmönnum reglulega grein fyrir störfum deildarinnar. Hann skal jafnframt árita ársreikning bankans.

VIII. KAFLI

Slit og samruni viðskiptabanka.

45. gr.

Hafi bankaráð, bankastjórn eða skoðunarmenn viðskiptabanka ástæðu til að ætla, að eigið fé hans sé undir því lágmarki sem ákveðið er í 36. gr., ber þeim þegar í stað að tilkynna það bankaeftirlitinu.

Er bankaeftirlitinu berst tilkynning að hætti 1. mgr. eða það telur af öðru tilefni ástæðu til að ætla að eigið fé viðskiptabanka sé undir lágmarki 36. gr., skal það krefja skoðunarmenn viðskiptabankans þegar í stað um reikningsuppgjör sem þeim ber að afhenda innan tveggja vikna frá því þeim berst krafan.

Komi fram í reikningsuppgjöri að hætti 2. mgr., að eigið fé hlutafélagsbanka fullnægi ekki ákvæðum 36. gr., skal bankaráð án tafar boða til hluthafafundar til ákvörðunar og afhenda síðan bankaeftirlitinu greinargerð þar sem fram kemur til hverra ráðstafana það hyggst grípa af þessu tilefni. Skal bankaeftirlitið þegar afhenda ráðherra reikningsuppgjör skoðunarmanna og greinargerð bankaráðs ásamt umsögn sinni.

Komi fram í reikningsuppgjöri að hætti 2. mgr., að eigið fé ríkisviðskiptabanka fullnægi ekki ákvæðum 36. gr., skal bankaeftirlitið tafarlaust krefja bankaráð um greinargerð þar

sem fram kemur til hverra ráðstafana það hyggst grípa. Skal bankaeftirlitið þegar afhenda ráðherra reikningsuppgjör skoðunarmanna og greinargerð bankaráðs ásamt umsögn sinni. Skal ráðherra síðan leggja fyrir Alþingi tillögu um ráðstafanir er grípa skuli til af þessu tilefni.

Þegar ráðherra hafa borist gögn samkvæmt 3. mgr. eða lokið er meðferð samkvæmt 4. mgr. er honum heimilt að veita hlutaðeigandi viðskiptabanka frest í allt að sex mánuði til þess að auka eigið fé að lágmarki samkvæmt 36. gr. Séu til þess ríkar ástæður að mati ráðherra er honum heimilt að framlengja þennan frest í allt að sex mánuði til viðbótar. Ráðherra er heimilt að stytta áður ákveðinn frest eða fella hann niður ef honum þykir sýnt að viðleitni viðskiptabankans til úrbóta muni ekki bera árangur.

46. gr.

Bú viðskiptabanka verður ekki tekið til gjaldþrotaskipta að hætti III. kafla gjaldþrotalaga.

Slíta ber viðskiptabanka í eftirtöldum tilvikum:

- a) Ef ráðherra synjar viðskiptabanka um frest að hætti 5. mgr. 45. gr. eða frestur samkvæmt því ákvæði er á enda, án þess að bankanum hafi tekist að auka eigið fé fram yfir lágmark samkvæmt 36. gr.,
- b) ef skylt er að slíta hlutafélagsbanka samkvæmt lögum um hlutafélög eða samþykktum félagsins,
- c) ef hluthafafundur ákveður að slíta hlutafélagsbanka,
- d) ef Alþingi ákveður að ríkisviðskiptabanka verði slítið.

Í þeim tilvikum sem getið er í b, c og d liðum 2. mgr., skal bankaeftirlitið samkvæmt beiðni ráðherra afla reikningsuppgjör skoðunarmanna hlutaðeigandi viðskiptabanka á sama hátt og samkvæmt 2. mgr. 45. gr. og afhenda það ráðherra ásamt álitserð sinni um það hvort eignir viðskiptabankans hrökkvi fyrir skuldum hans.

47. gr.

Þegar skylt er að slíta viðskiptabanka samkvæmt a lið 2. mgr. 46. gr. eða fram kemur af álitserð bankaeftirlitsins í tilvikum, sem eiga undir b, c eða d lið sama ákvæðis að óvíst sé, að eignir viðskiptabankans hrökkvi til greiðslu skulda hans, skal ráðherra senda skiptaráðanda á varnarþingi viðskiptabankans kröfu um að bú viðskiptabankans verði tekið til gjaldþrotaskipta. Eru ákvæði 2. tl. 13. gr. gjaldþrotalaga ekki því til fyrirstöðu að slíkt sé gert varðandi ríkisviðskiptabanka.

Þegar skylt er að slíta viðskiptabanka samkvæmt b, c eða d liðum 2. mgr. 46. gr. og bankaeftirlitið telur sýnt, að eignir hans hrökkvi fyrir skuldum, skal ráðherra senda skiptaráðanda á varnarþingi viðskiptabankans kröfu um að bú hans verði tekið til skipta til slíta á viðskiptabankanum.

Er skiptaráðandi hefur kannað, hvort fullnægt sé skilyrðum 46. gr. fyrir kröfunni, skal hann kveða upp úrskurð um hvort orðið skuli við henni.

Þegar er úrskurður um töku bús viðskiptabanka til skipta er genginn skal skiptaráðandi auglýsa skiptin í Lögbirtingablaði með þeim hætti, sem fyrir er mælt í 3. tl. 19. gr. gjaldþrotalaga og skal í auglýsingunni tekið fram hvort búið sé tekið til skipta að hætti 1. eða 2. mgr.

48. gr.

Leiði ekki annað af ákvæðum þessara laga skulu um skipti á búi viðskiptabanka gilda ákvæði IV.—XIX. kafla gjaldþrotalaga eftir því sem við á að því undanteknu að ákvæði VIII. kafla þeirra gilda ekki um skipti sem komin eru til samkvæmt 2. mgr. 47. gr.

Þegar ákvæði gjaldþrotalaga, sem vísað er til í 1. mgr., miða réttaráhrif við frestdag skal jafngilda þeim degi við skipti á búi viðskiptabanka sá dagur sem ráðherra hefur veitt frest að hætti 5. mgr. 45. gr., en sé slíkur frestur ekki undanfari skipta skal miðað við þann dag sem skiptaráðanda berst krafa ráðherra samkvæmt 1. eða 2. mgr. 47. gr.

49. gr.

Þegar skipt er búi ríkisviðskiptabanka skal viðskiptaráðherra njóta sömu heimilda til að sækja skiptafundi og til að halda þar uppi mótmælum eða gera kröfur og lánardrottinn sem fer með viðurkennda kröfu í búið.

50. gr.

Samruni hlutafélagsbanka, hvort sem er innbyrðis eða við aðrar innlánsstofnanir, má því aðeins fara fram að fengið sé leyfi ráðherra. Að öðru leyti gilda um samrunann ákvæði laga um hlutafélög eftir því sem við getur átt.

Hlutafélagsbanka, sem slitið er vegna samruna við annan hlutafélagsbanka eða aðra innlánsstofnun, er eigi skylt að gefa út innköllun til lánardrottna eða halda eignum sínum aðgreindum samkvæmt ákvæðum laga um hlutafélög.

Ríkisviðskiptabönkum er því aðeins heimilt að yfirtaka starfsemi annarra innlánsstofnana að fengið sé leyfi ráðherra.

IX. KAFLI

Refsiákvæði.

51. gr.

Um mál út af brotum á lögum þessum fer að hætti opinberra mála.

Fyrir brot á lögum þessum skal refsa með sektum eða varðhaldi liggi ekki þyngri refsing við broti samkvæmt öðrum lögum.

X. KAFLI

Gildistaka o. fl.

52. gr.

Lög þessi öðlast gildi 1. janúar 1986.

Ákvæði VI. kafla um ársreikning taka gildi fyrir það reikningsár sem hefst á árinu 1985. Ákvæði 2. ml. 2. mgr. 11. gr. tekur til þeirra sem ráðnir eru bankastjórar eftir gildistöku laga þessara. Ákvæði 1. mgr. 12. gr. skulu eigi skerða eftirlaun þeirra sem gegna stöðu bankastjóra sem föstu aðalstarfi við gildistöku laganna.

53. gr.

Viðskiptabankar, sem stofnaðir eru fyrir gildistöku laga þessara, og bankar, sem verða stofnaðir með samruna þessara banka, skulu koma eigin fé í það horf, sem áskilið er samkvæmt 36. gr., innan fimm ára frá gildistöku laga þessara.

Hlutafé hlutafélagsbanka, sem stofnaðir eru fyrir gildistöku laga þessara, og banka, sem stofnaðir verða með samruna þessara banka, skal hafa náð því lágmarki, sem ákveðið er í 3. mgr. 5. gr., innan fimm ára frá gildistöku laga þessara.

54. gr.

Innan árs frá gildistöku laga þessara skal ráðherra gefa út reglugerð er hafi að geyma

nánari ákvæði um starfsemi ríkisviðskiptabanka. Leita skal tillagna ríkisviðskiptabankanna og umsagnar bankaeftirlitsins áður en reglugerðin er sett.

Samþykktir hlutafélagsbanka skulu staðfestar af ráðherra að fenginni umsögn banka-
eftirlitsins. Hlutafélagsbankar, sem stofnaðir eru fyrir gildistöku laga þessara, skulu breyta
samþykktum sínum til samræmis við ákvæði laganna á fyrsta aðalfundi eftir gildistöku
þeirra.

55. gr.

Við gildistöku laga þessara falla úr gildi eftirtalin lög og lagaákvæði:

- a) Lög nr. 11/1961 um Landsbanka Íslands, sbr. lög nr. 35/1983 um breyting á þeim lögum,
- b) lög nr. 12/1961 um Útvegsbanka Íslands, sbr. lög nr. 37/1983 um breyting á þeim lögum,
- c) lög nr. 34/1957 um Útvegsbanka Íslands,
- d) lög nr. 28/1976 um Búnaðarbanka Íslands, sbr. lög nr. 39/1983 og 89/1984 um breyting á þeim lögum,
- e) lög nr. 113/1951 um stofnun og rekstur Iðnaðarbanka Íslands h/f, sbr. lög nr. 31/1963, 59/1984 og 88/1984 um breyting á þeim lögum,
- f) lög nr. 46/1960 um Verslunarbanka Íslands h/f, sbr. lög nr. 93/1973,
- g) lög nr. 46/1962 um Samvinnubanka Íslands h/f,
- h) lög nr. 71/1970 um Alþýðubankann h.f.,
- i) ákvæði 11. gr. laga nr. 63/1979 um skipan gjaldeyris- og viðskiptamála,
- j) lög nr. 51/1905 um heimild fyrir Íslandsbanka til að gefa út bankavaxtabréf sem hljóða upp á handhafa,
- k) lög nr. 6/1921 um seðlaútgáfu Íslandsbanka, hlutafjárauka o. fl.,
- l) lög nr. 62/1928 um hlunnindi fyrir lánsfélag,
- m) lög nr. 31/1930 um sveitabanka,
- n) lög nr. 49/1931 um Ríkisveðbanka Íslands,
- o) lög nr. 51/1932 um hlunnindi fyrir annars veðréttar fasteignalánafélög.

Ákvæði til bráðabirgða.

I.

Við gildistöku laga þessara starfa þrír ríkisviðskiptabankar, Landsbanki Íslands, Útvegsbanki Íslands og Búnaðarbanki Íslands. Enn fremur starfa fjórir hlutafélagsbankar, Iðnaðarbanki Íslands h/f, Verslunarbanki Íslands h/f, Samvinnubanki Íslands h/f og Alþýðubankinn h.f.

II.

Við gildistöku laga þessara skal Alþingi kjósa fimm menn í bankaráð hvers ríkisviðskiptabanka og jafnmarga til vara. Frá sama tíma fellur niður umboð þeirra er þá sitja í bankaráðum ríkisviðskiptabanka.

III.

Við gildistöku laga þessara skal Alþingi kjósa tvo skoðunarmenn fyrir hvern ríkisviðskiptabanka. Frá sama tíma fellur niður umboð þeirra endurskoðenda er síðast voru kjörnir af Alþingi.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Í júlímánuði 1981 skipaði þáverandi viðskiptaráðherra, Tómas Árnason, fimm manna bankamálanefnd. Í skipunarbréfi nefndarinnar sagði að henni væri falið „að endurskoða allt bankakerfið, þ. á m. löggjöfina um Seðlabanka Íslands og hlutverk hans með það að

markmiði að mynda stærri og virkari heildir og einfalda bankakerfið innan ramma heilsteyptrar löggjafar um viðskiptabankana“.

Í nefndina voru skipaðir: Halldór Ásgrímsson, alþingismaður, sem jafnframt var skipaður formaður nefndarinnar, Jón G. Sólnes, fyrrv. alþingismaður, Kjartan Jóhannsson, alþingismaður, Lúðvík Jósepsson, fyrrv. ráðherra, og Matthías Á. Mathiesen, alþingismaður. Í maímánuði 1983 tóku tveir nefndarmanna, þeir Halldór Ásgrímsson og Matthías Á. Mathiesen, sæti í nýrri ríkisstjórn og voru þá skipaðir í þeirra stað í nefndina Þorsteinn Pálsson, alþingismaður, sem formaður, og Björn Línadal, deildarstjóri í viðskiptaráðuneytinu. Ritari nefndarinnar var ráðinn Þórður Ólafsson, forstöðumaður bankaefirlits Seðlabanka Íslands.

Bankamálanefnd sendi viðskiptaráðuneytinu tillögur sínar að lagafrumvörpum um Seðlabanka Íslands og viðskiptabanka með bréfi hinn 21. mars á þessu ári. Einnig fylgdi bréfinu bókun nefndarinnar um sameiningu og fækkun viðskiptabanka sem síðar verður vikið að. Skömmu síðar bárust ráðuneytinu sérálit tveggja nefndarmanna, Kjartans Jóhannssonar og Lúðvíks Jósepssonar, og fylgja þau frumvarpinu.

Að fengnum tillögnum ákvað viðskiptaráðherra að leggja fram frumvarp til breytinga á lögum um Búnaðarbanka Íslands og Iðnaðarbanka Íslands h/f þar sem gert var ráð fyrir að málefni þessara banka yrðu færð undir viðskiptaráðuneytið. Var það í samræmi við eina af tillögum bankamálanefndar. Frumvörpin urðu að lögum skömmu fyrir þinglok vorið 1984.

Í byrjun sumars 1984 voru tillögur bankamálanefndar sendar Seðlabankanum og viðskiptabönkunum til umsagnar. Bárust ráðuneytinu umsagnir þessara aðila um mitt sumar og komu þar fram ábendingar um ýmislegt sem betur mætti fara. Hefur í ýmsu verið tekið tillit til þessa við endanlega gerð frumvarpsins. Af hálfu ráðuneytisins er ráðgert að leggja umsagnir bankanna fyrir fjárhags- og viðskiptanefndir beggja deilda Alþingis um leið og nefndirnar fá frumvarpið til athugunar. Jafnframt hafa tillögurnar verið teknar til sjálfstæðrar athugunar í ráðuneytinu. Hefur ráðuneytið notið aðstoðar Benedikts Sigurjónssonar, fyrrv. hæstaréttardómara, við það verk. Þá hefur Ólafur Nilsson, löggiltur endurskoðandi, farið yfir VI. og VII. kafla frumvarpsins sem fjalla um ársreikning og endurskoðun. Loks fékk ráðuneytið Markús Sigurbjörnsson, fulltrúa yfirborgarfógeta, til að útfæra nánar tillögur bankamálanefndar að VIII. kafla frumvarpsins um slit og samruna viðskiptabanka.

Þrátt fyrir að mikið starf hafi verið innt af hendi við athugun á tillögum bankamálanefndar að frumvarpi til laga um viðskiptabanka er tillögum nefndarinnar fylgt í flestum meginatriðum í hinni endanlegu gerð frumvarpsins sem hér liggur fyrir.

Nú eru starfandi sjö viðskiptabankar hér á landi og námu heildarinnlán þeirra 82% af heildarinnlánum innlánsstofnana í árslok 1983. Þrír þessara banka eru í eigu ríkisins en það eru Landsbanki Íslands, Útvegsbanki Íslands og Búnaðarbanki Íslands. Hinir fjórir eru reknir sem hlutafélög en þeir eru Iðnaðarbanki Íslands h/f, Verslunarbanki Íslands h/f, Samvinnubanki Íslands h/f og Alþýðubankinn h. f. Sérstök lög gilda um hvern þessara banka. Af þeim lögum, sem eru í gildi, eru elst lög nr. 113/1951 um stofnun og rekstur Iðnaðarbanka Íslands h/f, sbr. lög nr. 31/1963, lög nr. 59/1984 og 88/1984. Síðan koma lög nr. 46/1960, sbr. lög nr. 93/1973, um Verslunarbanka Íslands h/f, lög nr. 46/1962 um Samvinnubanka Íslands h/f, lög nr. 11/1961, sbr. lög nr. 35/1983, um Landsbanka Íslands, lög nr. 12/1961, sbr. lög nr. 37/1983, um Útvegsbanka Íslands, lög nr. 71/1970 um Alþýðubankann h. f. og loks lög nr. 28/1976, sbr. lög nr. 39/1983 og 89/1984 um Búnaðarbanka Íslands.

Meðal annarra laga er taka til eða hafa að geyma ákvæði um viðskiptabanka, má nefna lög nr. 65/1982 um skattskyldu innlánsstofnana, sbr. lög nr. 51/1984, lög nr. 32/1978 um

hlutafélög, sem gilda um hlutafélagsbanka að svo miklu leyti sem þau brjóta ekki í bága við sérlög um þá banka, lög nr. 63/1979 um skipan gjaldeyris- og viðskiptamála og lög nr. 10/1961 um Seðlabanka Íslands ásamt síðari breytingum.

Heildarendurskoðun bankakerfisins hófst fyrir réttum 12 árum þegar þáverandi viðskiptaráðherra, Lúðvík Jósepsson, skipaði bankamálanefnd til þess að endurskoða allt bankakerfið. Nefndin skilaði álit í janúar 1973 og hafði þá samið drög að frumvörpum um nýja löggjöf um peningastofnanir eins og nefndin komst að orði í bréfi sínu til ráðherra.

Frumvarp til laga um viðskiptabanka í eigu ríkisins, sem byggt var á tillögum nefndarinnar, var lagt fyrir Alþingi vorið 1974 en dagaði uppi. Upp frá því hafa nokkrum sinnum verið lögð fyrir Alþingi frumvörp til laga um ríkisviðskiptabanka og frumvörp til laga um hlutafélagsbanka, bæði sem stjórnarfrumvörp og þingmannafrumvörp. Hafa öll frumvörpin verið byggð á fyrrgreindum tillögum að meira eða minna leyti. Ekkert þessara frumvarpa náði fram að ganga.

Eins og áður segir er í flestum meginatriðum fylgt tillögum bankamálanefndar í þessu frumvarpi. Við samningu tillagnanna var hins vegar höfð hliðsjón af þeim frumvörpum sem greind eru að framan og lögð hafa verið fyrir Alþingi. Auk þess átti bankamálanefnd viðræður við bankastjórnir allra viðskiptabankanna er hún vann að tillögugerðinni. Þá hefur og verið aflað ýmissa gagna og m. a. litið til bankalöggjafar á hinum Norðurlöndunum en samhliða reynt að gæta þess að ákvæði frumvarpsins féllu að séríslenskum aðstæðum.

Frumvarpið skiptist í 10 kafla og eru greinar þess 55 talsins auk ákvæða til bráðabirgða. Ýmsum ákvæðum gildandi laga hefur verið breytt eða þau felld brott. Jafnframt er mörgum nýjum ákvæðum bætt við sem ætlað er að færa löggjöfina í nútímalegra horf. Með þessum hætti er reynt að tryggja betur hagsmuni eigenda innlánsfjár og atvinnulífínu betri bankaþjónustu. Samhliða er ætlunin að stuðla að aukinni hagkvæmni í rekstri banka.

Helstu breytingar og nýmæli frumvarpsins eru þau sem hér segir:

1. Horfið er frá þeirri skipan að binda starfsemi hvers viðskiptabanka að verulegu leyti við tiltekna atvinnugrein, atvinnurekstur eða hagsmunasamtök eins og nú er gert í lögum allra viðskiptabankanna nema Landsbankans. Þess í stað segir í frumvarpinu, að viðskiptabanki reki hvers konar viðskiptabankastarfsemi, og er þar nánar skilgreint hvað felst í hugtakinu.
2. Viðskiptabankar verða einungis reknir sem ríkisviðskiptabankar eða sem hlutafélög. Stofnun hlutafélagsbanka verður háð ströngum, almennum skilyrðum. Hingað til hafa hlutafélagsbankar verið stofnsettir með sérstakri löggjöf. Meðal þeirra skilyrða, sem sett eru fyrir stofnun nýs hlutafélagsbanka, er að greitt hlutafé nemi a. m. k. 100 milljónum króna og hömlur á meðferð hluta séu bannaðar. Starfandi hlutafélagsbankar og bankar, sem verða til við samruna þessara banka, fá fimm ára frest til að aðlaga sig þessum skilyrðum. Þá er gert ráð fyrir að erlendum bönkum verði heimilt að setja á stofn hér á landi umboðsskrifstofur að fengnu leyfi ráðherra. Starfsemi umboðsskrifstofa mun fyrst og fremst felast í öflun og veitingu upplýsinga svo og ráðgjöf við viðskiptaaðila hins erlenda banka hér á landi.
3. Stofnun bankaútibúa er ekki háð leyfi ráðherra eins og nú er samkvæmt 5. mgr. 10. gr. laga nr. 10/1961 um Seðlabanka Íslands, sbr. lög nr. 10/1964. Á hinn bóginn er kveðið svo á að bókfært verð þeirra fasteigna, sem viðskiptabanki notar undir starfsemi sína, megi ekki nema hærri fjárhæð en sem svarar 65% af eigin fé bankans. Í frumvarpinu er heitið útibú notað yfir alla afgreiðslustaði utan aðalbanka.
4. Heimild bankastjóra viðskiptabankanna til að sitja í stjórn annarra stofnana eða atvinnufyrirtækja eða taka þátt í atvinnurekstri að öðru leyti er þrengd verulega. Verði frumvarpið að lögum má ekki eftir gildistöku þess ráða bankastjóra til lengri tíma en 6 ára í senn.

5. Viðskiptabankar ákveða sjálfir inn- og útlánsvexti og önnur þjónustugjöld. Við ákvörðun vaxta og annarra þjónustugjalda er viðskiptabanka óheimilt að hafa samráð við aðrar innlánsstofnanir.
6. Viðskiptabankar hafa rétt til að versla með erlendan gjaldeyri án sérstaks leyfis bankastjórnar Seðlabankans sem áskilið er samkvæmt gildandi lögum. Eftir sem áður er ráð fyrir því gert að Seðlabankinn geti sett gjaldeyrisviðskiptum viðskiptabanka ákveðin takmörk að fengnu samþykki ráðherra.
7. Viðskiptabönkum er heimilt að kaupa hlut í almenningshlutafélögum eins og þau eru skilgreind í 3. málslið 18. gr. laga nr. 32/1978 um hlutafélög. Er hér um nýja heimild að ræða fyrir viðskiptabanka. Heimild þessari er sniðinn þröngur stakkur og má samanlagt bókfært virði hlutabréfaeignar viðskiptabanka ekki vera hærra en 15% af eigin fé bankans.
8. Allir viðskiptabankarnir mega taka við geymslufé (depositum). Hingað til hafa einungis ríkisviðskiptabankar tekið við slíku fé.
9. Krafist er að eigið fé viðskiptabanka, að viðbættum hluta af andvirði sérstakra skuldabréfa sem bankinn getur gefið út, nemi a. m. k. 5% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings og veittum ábyrgðum. Áður en hlutfall eigin fjár er fundið skal þó draga frá tiltekna liði efnahagsreiknings. Fullnægi viðskiptabanki ekki lágmarkskröfum um eigið fé kemur til kasta ákvæða í VIII. kafla frumvarpsins sem fjallar um slit og samruna viðskiptabanka. Í gildandi lögum er ekki að finna ákvæði um lágmark eigin fjár hjá viðskiptabönkum. Strangar kröfur í því efni eru hins vegar mikilvægt öryggisatriði fyrir eigendur innlánsfjár og aðra sem kröfur eiga á bankann. Gert er ráð fyrir því að starfandi viðskiptabankar og bankar, sem verða til við samruna þessara banka, fái fimm ára frest til að koma eigin fé í rétt horf verði frumvarpið að lögum.
10. Auk skoðunarmanna, sem kjörnir er af Alþingi, skipar ráðherra löggiltan endurskoðanda sem skoðunarmann fyrir hvern ríkisviðskiptabanka.
11. Settar eru reglur um málsmeðferð við slit og samruna viðskiptabanka.

Fjölmargar aðrar breytingar og nýmæli koma fram í frumvarpi þessu og er nánar vikið að þeim í athugasemdum við einstakar greinar.

Í frumvarpinu eru ekki taldir upp starfandi viðskiptabankar. Það er hins vegar gert í bráðabirgðaákvæði sem fylgir frumvarpinu. Bankamálanefnd fjallaði um sameiningu og fækkun viðskiptabanka en varð ekki ásátt um leið er farin skyldi í því efni. Í bókun, sem nefndin gerði og sendi viðskiptaráðherra, segir m. a.:

„Jafnframt hafa tvö meginsjónarmið verið sett fram í nefndinni um fækkun og sameiningu ríkisviðskiptabanka. Annars vegar er um innbyrðis sameiningu tveggja ríkisviðskiptabanka að ræða en hins vegar sameiningu ríkisviðskiptabanka og hlutafélagsbanka.

Nefndin gerir ekki tillögur með hvaða hætti þetta skuli gert en meirihluti nefndarinnar, þeir Þorsteinn Pálsson, Björn Líndal og Jón G. Sólnes telja, að það mundi flýta fyrir framgangi málsins að ráðherra hefði forgöngu um tæknilega útfærslu sameiningar sem leggja mætti fyrir Alþingi í frumvarpsformi þegar þing kemur saman í haust“.

Í samræmi við þá afstöðu, sem kom fram hjá meiri hluta bankamálanefndar í framangreindri bókun, hefur viðskiptaráðherra falið þremur mönnum að gera tillögur um bætt skipulag og rekstur viðskiptabanka. Er hlutverk þeirra nánar tiltekið að gera tillögur um fækkun og sameiningu viðskiptabanka samhliða færslu viðskipta og útibúa milli banka. Tillögurnar eiga að fela í sér drög að skipulagsbreytingum sem leiða til eðlilegs hlutfalls milli skuldbindinga og ráðstöfunarfjár banka, góðs jafnvægis í útlánum banka til einstakra atvinnugreina, bættrar þjónustu banka við atvinnulífið og lægri kostnaðar við þankarekstur.

Forusta fyrir verkinu hefur verið falin dr. Gylfa Þ. Gíslasyni, fyrrv. ráðherra, en með honum starfa Björn Líndal, deildarstjóri, og Sigurgeir Jónsson, aðstoðarbankastjóri í Seðlabankanum.

Afstæða minnihluta bankamálanefndar til þessa máls kemur fram í sérálitum er fylgja frumvarpinu.

Athugasemdir við einstakar greinar.

I. KAFLI

Um 1. gr.

Í þessari upphafsgrein frumvarpsins er gert ráð fyrir að viðskiptabankar geti á tvennan hátt haft stöðu að lögum. Annars vegar verði bankarnir reknir af ríkisstofnunum (ríkisviðskiptabankar) og hins vegar af hlutafélögum er fullnægja tilteknum skilyrðum, sbr. 5.–7. gr. frumvarpsins (hlutafélagsbankar). Í öllum meginatriðum er því fylgt sömu skipan mála og nú er.

Ekki þykir ástæða til að fjölga rekstrarformum á þessu sviði. Slíkt myndi gera löggjöfina mun flóknari og hætt er við að ýmis konar sérákvæði um hvert rekstrarform kæmu í veg fyrir að viðskiptabankar byggju við sömu skilyrði að lögum eins og reynt er að stuðla að í frumvarpinu. Sá kostur hefur því verið valinn að auk tiltekinna ríkisstofnana megi einungis hlutafélög reka viðskiptabanka. Er þá haft í huga að hlutafélög eru félög með takmarkaðri ábyrgð og um þau gilda ítarleg lög nr. 32/1978 sem skapa félagsforminu festu, bæði skipulagslega og fjárhagslega. Samkvæmt greininni er ætlunin að lög um hlutafélög gildi um hlutafélagsbanka nema annað sé boðið í lögum um viðskiptabanka. Hlutafélagsbankarnir munu því m. a. þurfa að gegna tilkynningaskyldu gagnvart hlutafélagaskrá.

Í greininni er ekki tekið fram hverjir séu starfandi viðskiptabankar. Það er gert í ákvæði I til bráðabirgða. Er sú skipan mála höfð á þar sem viðskiptaráðherra hefur falið þremur mönnum að gera tillögur um bætt skipulag og rekstur viðskiptabanka með fækkun þeirra og sameiningu, ásamt færslu viðskipta og útibúa milli banka.

Um 2. gr.

Í fyrri málsgrein greinarinnar er kveðið á um stöðu ríkisviðskiptabankanna innan stjórnkerfis ríkisins, sbr. og 1. mgr. 9. gr. frumvarpsins. Málsgreinin er efnislega samhljóða ákvæðum gildandi laga um einstaka ríkisviðskiptabanka.

Í síðari málsgreininni er fjallað um ábyrgð ríkisins á skuldbindingum ríkisviðskiptabankanna og er hún samhljóða 2. gr. gildandi laga um þá banka.

Um 3. gr.

Greinin er efnislega samhljóða ákvæðum gildandi laga um ríkisviðskiptabankana. Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana er tekið fram að heimili og varnarþing þeirra sé í Reykjavík. Í greininni er lagt til að það ráðist af samþykktum hlutafélagsbanka hvar þeir eigi heimili og varnarþing.

Við endurskoðun laga um Seðlabanka Íslands hefur verið gert ráð fyrir að 5. mgr. 10. gr. laga nr. 10/1961 um Seðlabanka Íslands, sbr. lög nr. 10/1964, verði felld brott. Þar segir að innlánsstofnun, er hyggist setja á stofn útibú, skuli sækja um leyfi til þess hjá Seðlabankanum er sendir umsóknina til ráðherra sem tekur ákvörðun um hvort leyfi skuli veitt. Í þessari grein frumvarpsins er bankaráði falið að ákveða hvar viðskiptabanki hefur útibú. Bankaráð er í þessu efni einungis bundið af ákvæðum 2. mgr. 36. gr. frumvarpsins og má um frekari skýringar vísa til þess er segir í athugasemdum við þá grein.

Um 4. gr.

Ákvæði greinarinnar eru nýmæli.

Í 1. mgr. er lagt til að hlutverk viðskiptabanka sé að reka hvers konar viðskiptabankastarfsemi sem er nánar skilgreind í IV. kafla frumvarpsins, sbr. einkum 26. gr., og má um frekari skýringar vísa til athugasemda við þá grein. Í gildandi lögum er þessum málum skipað á annan hátt. Öll þessi lög nema lögin um Landsbankann kveða svo á að bankarnir skuli hver um sig einkum styðja tiltekna atvinnugrein, atvinnurekstur eða hagsmunahóp. Þessi skipan þykir ekki heppileg, m. a. með tilliti til útlánaáhættu hvers banka, og er rétt að hver banki geti veitt almenna og alhliða bankþjónustu öllum greinum atvinnuvega landsmanna og einstaklingum.

Í 1. mgr. þessarar greinar er bannað að bankar reki aðra starfsemi en viðskiptabankastarfsemi án sérstakrar lagaheimildar. Samkvæmt 28. gr. frumvarpsins er viðskiptabönkum veitt þröng heimild til að eiga aðild að annarri starfsemi. Engu að síður er það meginstefna frumvarpsins að viðskiptabankar reki eingöngu viðskiptabankastarfsemi. Stefna þessi er í samræmi við ákvæði gildandi laga um viðskiptabanka og byggist á því að tryggja öryggi í rekstri viðskiptabanka og þar með hagsmuni sparifjäreigenda.

Öðrum aðilum en viðskiptabönkum er samkvæmt frumvarpinu óheimilt að reka viðskiptabankastarfsemi. Þeim er hins vegar heimilt að hafa með höndum starfsemi sem felur í sér ákveðna þætti viðskiptabankastarfsemi eða er hliðstæð slíkri starfsemi. Í þessu sambandi má t. d. nefna verðbréfavíðskipti og afborgunarkaup. Starfsemi af þessu tagi eru þó ákveðin takmörk sett, sbr. 2. mgr. 26. gr., þar sem gert er ráð fyrir að einungis viðskiptabankar og aðrir, sem til þess hafa sérstaka heimild í lögum, geti auglýst eða boðist til með öðrum hætti að taka við innlánnum frá almenningi til geymslu og ávöxtunar. Jafnframt er í 2. mgr. lagt til að viðskiptabönkum einum sé rétt og skylt að nota í firma sínu eða til nánari skýringar á starfsemi sinni orðið banki. Ákvæðinu er ætlað að koma í veg fyrir að aðrir aðilar, einkum þeir er reka starfsemi sem er hliðstæð viðskiptabankastarfsemi, villi á sér heimildir. Ýmis fyrirtæki sem bera heiti er felur í sér orðið banki, eru skráð í firmaskrá. Því þykir ekki fært að kveða svo á í frumvarpinu að þeir sem þegar nota orðið banki í firma sínu eða til nánari skýringar á starfsemi sinni skuli leggja það niður. Það er og ljóst að þau fyrirtæki sem bera þessi firmaheiti reka starfsemi sem lítil hætta er á að almenningur rugli saman við bankastarfsemi.

II. KAFLI

Um 5. gr.

Ákvæði þessarar greinar eru nýmæli.

Samkvæmt íslenskum rétti þarf nú sérstaka lagasetningu ef stofna á nýjan hlutafélagsbanka. Hér er lögð til sú breyting að löggjafinn setji framvegis ströng almenn skilyrði fyrir stofnun hlutafélagsbanka er geri sérstaka lagasetningu óþarfa ef til þess kæmi að nýr banki væri settur á stofn. Umrædd skilyrði er að finna í þessari grein og 6. gr. frumvarpsins. Þau lúta að fjölda stofnenda og hluthafa, lágmarksfjárhæð og greiðslu hlutafjár, meðferð hluta og takmörkun á atkvæðisrétti einstakra hluthafa.

Í 1. mgr. er gert ráð fyrir að lágmarksfjöldi stofnenda og hluthafa verði 50. Samkvæmt gildandi lögum um hlutafélagsbankana ræðst það af ákvæðum laga um hlutafélög hversu strangar kröfur eru gerðar um fjölda stofnenda og hluthafa og segir að stofnendur skuli a. m. k. vera 5 talsins og hluthafar jafnan eigi færri en 5. Samkvæmt þessari málsgrein skulu hluthafar í hverjum hlutafélagsbankanna hins vegar eigi vera færri en 50 talsins. Með þessu stranga skilyrði er leitast við að tryggja að ekki sé ráðist í stofnun banka nema margir aðilar hafi hug á stofnuninni. Verði hluthafar færri en 50 er gert ráð fyrir að félagið fái hæfilegan frest til að fjölga hluthöfum að tilskildu lágmarki, sbr. 4. mgr. 114. gr. hlutafélagalaga. Reynist það árangurslaust kemur til kasta VIII. kafla þessa frumvarps.

Í 2. mgr. eru þeir tæmandi taldir sem geta verið hluthafar í hlutafélagsbanka, og eru það eingöngu íslenskir aðilar. Í 8. gr. frumvarpsins er hins vegar að finna heimild fyrir erlenda banka til að reka umboðsskrifstofur hér á landi.

Með 3. mgr. er sett það skilyrði að hlutafé í hlutafélagsbanka skuli nema a. m. k. kr. 100 000 000. Þess er einnig krafist að hluthafar hafi greitt allt hlutaféð áður en banki er skráður í hlutafélagaskrá og getur hafið starfsemi, sbr. 7. gr. frumvarpsins. Hér er um mun strangari skilyrði að ræða en gilda almennt um hlutafélög. Samkvæmt lögum um hlutafélög má hlutafé eigi vera lægra en kr. 20 000 og þarf a. m. k. fjórðungur þess að vera greiddur þegar félag er skráð í hlutafélagaskrá, þó aldrei lægri fjárhæð en kr. 10 000. Þessi ákvæði eru reyndar úrelt enda hafa miklar verðlagsbreytingar átt sér stað frá setningu laganna árið 1978 en engu að síður er lágmarkskrafa þessa frumvarps varðandi hlutaféð mun hærri en sú krafa sem almennt væri sanngjarnt að gera til hlutafélaga nú. Með þessu skilyrði frumvarpsins er reynt að stuðla að því að bankar séu það stórar stofnanir strax við upphaf rekstrar að þeir geti sinnt almennri og alhliða bankaþjónustu, sbr. athugasemdir við 1. gr. Full greiðsla á hlutafé áður en banki er skráður í hlutafélagaskrá á einnig að tryggja að bankar geti þegar hafið starfsemi af fullum krafti.

Í 2. mgr. 53. gr. frumvarpsins er lagt til að starfandi hlutafélagsbankar fái 5 ár til að laga sig að þessum skilyrðum.

Um 6. gr.

Í 1. mgr. er ákvæði þess efnis að ekki megi leggja hömlur á viðskipti með hluti í hlutafélagsbanka. Er þetta í samræmi við það sem nú tíðkast, sbr. 3. ml. 18. gr. laga um hlutafélög.

Ýmis nýmæli er að finna í 1. mgr. Þar er tekið fram að óheimilt sé að ákveða í samþykktum hlutafélagsbanka að tilteknir hlutir hafi aukið atkvæðagildi eða sé skipt með öðrum hætti í sérstaka flokka sem veiti eigendum þeirra sérréttindi umfram aðra hluthafa. Enn fremur er kveðið svo á að enginn hluthafi megi, hvorki fyrir sjálfs sín hönd né annarra, fara með meira $\frac{1}{5}$ hluta samanlagðra atkvæða á hluthafafundum í bankanum. Miða ákvæði þessi að því að tryggja sem best að hlutafélagsbankar séu starfræktir sem almenningshlutafélög en ekki í eigu fárra aðila er auk þess ráði meirihluta atkvæða á hluthafafundum.

Um 7. gr.

Samkvæmt þessari grein veitir viðskiptaráðherra hlutafélagsbanka starfsleyfi eftir að bankinn hefur fengist skráður í hlutafélagaskrá. Með þessu ákvæði er ætlunin að ráðherra gangi úr skugga um það hvort skipulag og fyrirhuguð starfsemi bankans sé í öllum atriðum í samræmi við lög.

Um 8. gr.

Um nokkurt skeið hefur það sífellt færst í aukana að bankar og sparisjóðir erlendis hefji starfsemi utan síns heimalands. Hafa þeir stundum gert það einir sér en einnig í samstarfi við aðra banka, sparisjóði eða önnur fjármögnunarfyrirtæki. Þessari starfsemi getur verið háttáð með ýmsu móti. Starfsemi svonefndra umboðsskrifstofa (representative office) með fáum starfsmönnum er algeng. Þar fer fram ýmiss konar þjónustustarfsemi við viðskiptaaðila bankans í viðkomandi landi, s. s. upplýsingastarfsemi, ráðgjöf, og einnig reynir umboðsskrifstofan að afla bankanum viðskipta. Eiginleg viðskiptabankastarfsemi fer þar ekki fram, hvorki móttaka innlánsfjár, útlánastarfsemi né verðbréfavíðskipti. Auk starfrækslu umboðsskrifstofa er einnig algengt að bankar og sparisjóðir erlendis starfræki útibú í öðrum löndum sem geta sinnt hvers konar viðskiptabanka- og sparisjódsstarfsemi. Um stofnun og starfsemi slíkra útibúa gilda ætíð lög þess lands þar sem útibúin eru starfrækt.

Loks er algengt að bankar og sparisjóðir stofni sameiginlega sjálfstæða banka utan sinna heimalanda. Má í þessu sambandi t. d. nefna Scandinavian Bank Limited í London en til skamms tíma áttu bankar á öllum Norðurlöndum hlutafé í þeim banka. Landsbanki Íslands á nú 3% hlutafjár í bankanum.

Erlendir bankar reka ekki neina þá starfsemi hér á landi sem að framan er lýst. Með hliðsjón af framvindu þessara mála erlendis, þ. á m. á Norðurlöndunum, þykir hins vegar rétt að veita þeim kost á slíku innan þröngra marka. Þá skiptir það máli að ríkisstjórnin hefur lýst yfir að hún hyggist láta endurskoða reglur um beina lántöku fyrirtækja erlendis án ríkisábyrgðar. Af þessum sökum kunna erlendir bankar að hafa áhuga á að reka umboðsskrifstofur hér á landi er hefðu það meginhlutverk að vera tengiliðir milli þeirra og íslenskra lántakenda.

Í greininni er lagt til að ráðherra geti veitt erlendum bönkum leyfi til að starfrækja umboðsskrifstofur hér á landi. Gert er ráð fyrir að ráðherra innheimti gjald fyrir leyfisveitingu. Ákvæði XVII. kafla laga um hlutafélög munu gilda um starfsemi umboðsskrifstofa en í þeim kemur m. a. fram að öll lögskipti er leiðir af starfsemi skuli lúta íslenskum lögum og lögsögu. Til viðbótar þessum ákvæðum er lagt til að ráðherra setji frekari reglur um skrifstofurnar. Þykir nauðsynlegt að veita ráðherra nokkurt svigrúm í þessu efni þar sem starfsemi umboðsskrifstofa erlendra banka hér á landi er enn óþekkt.

III. KAFLI

Um 9. gr.

Í 1. mgr. er lagt til að yfirstjórn ríkisviðskiptabanka verði í höndum viðskiptaráðherra og bankaráða. Með lögum nr. 89/1984 um breyting á lögum nr. 28/1976 um Búnaðarbankann var gerð sú breyting að yfirstjórn bankans var færð úr höndum landbúnaðaráðherra í hendur viðskiptaráðherra. Yfirstjórn Landsbankans og Útvegsbankans hefur hins vegar lengst af verið í höndum viðskiptaráðherra. Ákvæði þetta er því einungis staðfesting á þeirri skipan sem nú gildir.

Yfirstjórn viðskiptaráðherra nær einnig til þeirra veðdeilda sem starfræktar eru við ríkisviðskiptabanka. Á þetta m. a. við um veðdeild Búnaðarbankans sem starfrækt er á grundvelli laga nr. 34/1979, sbr. skýringu á 1. gr. þeirra laga. Öðru máli gegnir um fjárfestingarsjóði sem starfræktir eru í tengslum við ríkisviðskiptabanka. Um yfirstjórn þeirra fer eftir þeim lögum er um þá gilda.

Ákvæði 2. mgr. er á sömu lund og ákvæði gildandi laga um skipun bankaráða í ríkisviðskiptabönkum. Í 2. mgr. 9. gr. gildandi laga um Landsbankann og Útvegsbankann eru ákvæði þess efnis að bankaráðsmenn eða varamenn þeirra skuli búsettir í Reykjavík eða svo nálægt Reykjavík að þeim sé auðvelt að sækja bankaráðsfundi hvenær sem er. Ekki þykir lengur ástæða til að halda í skilyrði af þessu tagi og er lagt til að þau séu felld niður. Sams konar skilyrði er ekki í gildandi lögum um Búnaðarbankann og er ekki til þess vitað að það hafi valdið erfiðleikum.

Ákvæði 3. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Um 10. gr.

Grein þessi er nýmæli. Rétt þykir að ráðherra sé veitt ótvíræð heimild til að fylgjast með rekstri ríkisviðskiptabanka hvenær sem hann telur þess þörf.

11. gr.

Í 1. mgr. er lagt til að bankastjórar ríkisviðskiptabanka verði þrír talsins eins og verið hefur. Innan hvers banka mynda bankastjórar bankastjórn sem fer með framkvæmdastjórnina.

Örðugt er að afmarka nákvæmlega þau verkefni sem teljast til framkvæmdastjórnar en til leiðbeiningar má þó vísa til 23. gr. svo og annarra greina frumvarpsins þar sem talin eru upp sérstök verkefni sem bankaráðum er ætlað að hafa með höndum, sbr. t. d. 3., 13., 19. og 21. gr. frumvarpsins en þau falla að sjálfsögðu ekki undir framkvæmdastjórn.

Í 2. mgr. er fjallað um ráðningu, ráðningartíma, uppsögn og frávikningu bankastjóra. Lagt er til að þeirri reglu verði haldið að bankaráð ráði bankastjóra og segi þeim upp starfi. Þá er lagt til að sú breyting verði gerð frá gildandi lögum að bankaráði sé skylt að hafa samráð við ráðherra áður en það vikur bankastjóra fyrirvaralaust frá og án launa vegna brots í starfi. Slík ákvörðun er það sérstaks eðlis að eðlilegt þykir að yfirstjórnandi ríkisviðskiptabanka hafi þar hönd í bagga.

Mikilvægasta nýmæli í 2. mgr. varðar ráðningartíma bankastjóra. Samkvæmt gildandi lögum, sbr. t. d. 10. gr. laga nr. 11/1961, eru bankastjórar ríkisviðskiptabanka ráðnir með 12 mánaða gagnkvæmum uppsagnarfresti. Í framkvæmd hafa bankastjórar venjulega gegnt sínum stöðum allt til þess tíma er þeir fara á eftirlaun. Hér er lagt til að ráðningartíma bankastjóra verði sett takmörk með þeim hætti að ekki megi ráða þá til lengri tíma en 6 ára í senn. Á hinn bóginn er endurráðning heimil. Með þessu er reynt að tryggja að allir æðstu yfirmenn flytjist með hæfilegum fresti milli starfa og er þannig komið í veg fyrir stöðnun innan ríkisviðskiptabankakerfisins án þess að svipt sé burt þeim blæ stöðugleika og festu sem einkenna þarf bankarekstur. Ákvæðið kemur ekki í veg fyrir að í ráðningarsamningi bankastjóra sé gert ráð fyrir gagnkvæmum uppsagnarfresti samningsaðila innan ráðningartímans. Um stöðu núverandi bankastjóra í þessu tilliti er fjallað í 2. mgr. 52. gr. frumvarpsins.

Um 12. gr.

Í 1. mgr. er fjallað um laun og önnur ráðningarkjör bankastjóra. Hér er að finna nýmæli sem tengist takmörkunum á ráðningartíma þeirra, sbr. 2. mgr. 11. gr. frumvarpsins. Er lagt til að bankastjóri skuli við starfslok eiga rétt til biðlauna í 12 mánuði. Tilgangur þessarar reglu er sá að veita bankastjóra hæfilegt svigrúm til að leita sér að nýju starfi við sitt hæfi. Hún á því ekki við þegar bankastjóri hefur öðlast rétt til eftirlauna eða tekur við nýrri stöðu á biðlaunatíma sem jafnhá eða hærri laun fylgja en biðlauninum nemur.

Ákvæði 2. mgr. er efnislega samhljóða ákvæði gildandi laga.

Um 13. gr.

Í gildandi lögum um ríkisviðskiptabankana er kveðið svo á að bankastjórar megi ekki reka atvinnu sjálfir, ekki vera í stjórn atvinnufyrirtækja eða hafa með höndum önnur launuð störf nema samþykki bankaráðs komi til. Grein þessi miðar að því að takmarka enn frekar möguleika bankastjóra ríkisviðskiptabankanna til að gegna öðrum störfum. Jafnframt nær greinin til aðstoðarbankastjóra og útibússtjóra.

Á þennan hátt er leitast við að hindra að aðrir hagsmunir en hagsmunir hlutaðeigandi banka hafi áhrif á störf bankastjóra, aðstoðarbankastjóra eða útibússtjóra, s. s. við lánveitingar. Eftir sem áður er gert ráð fyrir að þessir aðilar geti sinnt störfum sem þeim kunna sérstaklega að vera falin í lögum eða tengjast starfi þeirra innan banka, s. s. seta í stjórn stofnana og fyrirtækja er bankinn á aðild að. Ákvæði greinarinnar girða ekki fyrir að þessir aðilar taki þátt í starfi ýmiss konar áhugamannafélaga og eigi þar sæti í stjórn.

Um 14. gr.

Ákvæði 1. ml. um vald hluthafafunda er í samræmi við 1. mgr. 63. gr. laga um hlutafélög. Í 2. ml. er staðfest sú skipan mála sem tók gildi með lögum nr. 59/1984 og 88/1984 að málefni allra hlutafélagsbankanna heyri undir viðskiptaráðherra. Um yfirstjórn fjárfestingarsjóða, sem starfræktir eru í tengslum við þessa banka, fer eftir lögum sem um þá sjóði gilda.

Um 15. gr.

Samkvæmt lögum um einstaka hlutfélagsbanka gilda nú að nokkru leyti ólíkar reglur um kjör bankaráðs og fjölda bankaráðsmanna. Ákvæði þessarar greinar miða að því að samræma þessi atriði ákvæðum hlutfélagalaga. Er m. a. lagt til að eigi sé skylt að fleiri en þrír menn skipi bankaráð hlutfélagsbanka. Í samþykktum bankanna er hins vegar unnt að kveða svo á að fleiri menn skipi bankaráð, sbr. 6. og 47. gr. hlutfélagalaga.

Um 16. gr.

Þetta ákvæði er nær samhljóða 6. gr. allra gildandi laga um hlutfélagsbankana. Ákvæðið er um margt frábrugðið samsvarandi ákvæðum frumvarpsins um bankastjóra ríkisviðskiptabankanna enda rekstrarformin ólík.

Um 17. gr.

Í gildandi lögum, reglugerðum og samþykktum fyrir hlutfélagssbankana eru engin ákvæði sem takmarka aukastörf bankastjóra eða annarra starfsmanna hlutfélagsbanka.

Samkvæmt þessari grein er hins vegar gert ráð fyrir að bankastjórar, aðstoðarbankastjórar og útibússtjórar þurfi leyfi bankaráðs æski þeir þess að gegna störfum utan bankans.

Ákvæðinu er ætlað að koma í veg fyrir að þessir starfsmenn gegni slíkum störfum samrýmist það ekki hagsmunum bankans.

Um 18. gr.

Þetta ákvæði lýsir almennt því hlutverki sem bankaráðum allra viðskiptabankanna er ætlað að gegna samkvæmt frumvarpinu. Ákvæðið er að meginstefnu til samhljóða ákvæðum gildandi laga um ríkisviðskiptabankana. Á hinn bóginn skortir slík ákvæði í lög um hlutfélagsbankana en í samþykktum þeirra og reglugerðum er um þá gilda má finna svipuð ákvæði.

Viða í frumvarpinu er að finna ákvæði er kveða nánar á um það hvað felist í umsjón og eftirliti bankaráðs. Um hið fyrrnefnda má t. d. nefna 3., 2. mgr. 11., 1. mgr. 16. og 21. gr. Varðandi síðarnefnda atriðið má t. d. benda á 17., 21., 44. og 45. gr.

Um 19. gr.

Í þeim lögum, er nú gilda um viðskiptabankana, er afskiptum bankaráðs af ráðningu starfsmanna hagað með ýmsum hætti.

Samkvæmt lögum um Landsbankann ræður bankaráðið bankastjóra, aðstoðarbankastjóra, aðalféhirði, aðalbókara, forstöðumann endurskoðunardeildar og forstöðumenn útibúa utan Reykjavíkur. Í lögum um Útvegsbankann er afskiptum bankaráðs hagað með sama hætti að því fráskildu að forstöðumaður endurskoðunardeildar er ekki nefndur á nafn í lögunum. Lög um Búnaðarbankann gera ráð fyrir að bankaráð ráði í sömu stöður innan bankans og bankaráð Landsbankans að forstöðumanni endurskoðunardeildar undanskildum. Búnaðarbankalögin áskilja einnig að stjórnendur allra útibúa séu ráðnir af bankaráði. Þau lög, er gilda um hvern hlutfélagsbankana, eru fáorð um þetta efni og kveða einungis svo á að bankaráð ráði bankastjóra. Í samþykktum og reglugerðum um þessa banka segir hins vegar að bankaráð ráði aðalgjaldkera, aðalbókara og forstöðumenn útibúa og umboðsskrifstofa. Samkvæmt samþykktum Iðnaðarbankans er enn fremur gert ráð fyrir að bankaráð ráði aðstoðarbankastjóra.

Samkvæmt þessari grein eiga viðskiptabankarnir að ráða sérstakan forstöðumann, útibússtjóra, að hverju útibúi sem þeir starfrækja. Þá er bönkunum heimilt að ráða aðstoðarbankastjóra. Jafnframt er lagt til í frumvarpinu að endurskoðunardeild sé til staðar í öllum viðskiptabönkum. Með vísan til þess, að aðstoðarbankastjórar og útibússtjórar, hver

á sínum stað, eru almennt staðgenglar bankastjóra, er rökrétt að bankaráð ráði þessa starfsmenn. Á hinn bóginn er nauðsynlegt vegna hins nána samstarfs sem þessir starfsmenn þurfa að eiga við bankastjórn, að bankastjórnin eigi tillögurétt um það hverjir ráðnir séu í þessar stöður. Um forstöðumann endurskoðunardeildar gegnir öðru máli. Hann er ráðinn sem trúnaðarmaður bankaráðsins og því ekki eðlilegt að bankastjórn eigi tillögurétt um hver sé ráðinn í stöðuna. Hann veitir forystu þeirri deild viðskiptabanka, sem annast innri endurskoðun samkvæmt 41. gr. frumvarpsins, og gerir bankaráði reglulega grein fyrir því sem deildin verður vísari í störfum sínum. Mikilvægt er að hann njóti nokkurs sjálfstæðis gagnvart bankastjórn. Í greininni er lagt til að bankaráð ákveði laun og önnur ráðningarkjör þeirra starfsmanna sem hér hafa verið taldir. Þetta ákvæði víkur því til hliðar 2. mgr. 1. gr. laga nr. 34/1977 um kjarasamninga starfsmanna banka í eigu ríkisins.

Um 20. gr.

Ákvæði um ritun firma viðskiptabanka eru nú aðeins í lögum um ríkisviðskiptabankana og er hér lagt til að í höfuðdráttum verði fylgt þeim reglum sem þar er að finna. Segir í greininni að bankaráð ákveði hverjum sé heimilt að rita firma banka. Í öryggisskyni er hins vegar sú takmörkun sett að tveir starfsmenn þurfi að fara með ritunarréttinn í sameiningu svo skuldbindandi sé fyrir banka. Jafnframt er bankaráði heimilt að ákveða aðrar takmarkanir á ritunarrétti, t. d. að réttur tiltekinna starfsmanna í þessu efni nái einungis til ákveðinna tegunda skuldbindinga.

Bankaeftirlitið getur veitt undanþágu frá reglum þessarar greinar. Eru hér höfð í huga þau tilvik þegar afgreiðslur fara fram á vélrænan hátt. Áður en undanþága er veitt er hlutverk bankaeftirlitsins að ganga úr skugga um að fulls öryggis sé gætt við þessar afgreiðslur.

Um 21. gr.

Gildandi lög um viðskiptabankana hafa fá ákvæði að geyma um það hver séu þau mál sem bankaráð taki ákvörðun um. Við gerð þessa frumvarps hefur verið talið nauðsynlegt að bæta hér úr og afmarka skýrar verksvið bankaráða. Eins og bent er á í athugasemdum við 18. gr. frumvarpsins er víða í frumvarpinu að finna ákvæði er kveða á um verkefni bankaráða. Í þessari grein eru flest mikilvægustu verkefni talin upp.

Í 1. mgr. eru taldir upp 5 málaflokkar sem bankaráð skal ávallt taka ákvörðun um. Núgildandi lög um viðskiptabanka nefna þessa málaflokka ekki á nafn en hins vegar er tekið á flestum þeirra með ýmsum hætti í reglugerðum og samþykktum bankanna. Á það skal bent að bankaráðum er ekki í sjálfsveld sett hvernig þau haga ákvörðunum innan þessara málaflokka heldur takmarkast það af öðrum ákvæðum frumvarpsins. Má varðandi a- og b-lið vísa til 28., 29., 30. og 2. mgr. 36. gr. frumvarpsins. Að því er varðar c-lið skal tekið fram að breytingar eru ráðgerðar á lögum um Seðlabanka Íslands, sbr. athugasemdir við 3. gr. frumvarpsins.

Ákvæði 2. mgr. er í samræmi við gildandi lög um ríkisviðskiptabankana og hluta-félagalög.

Í 3. mgr. er sérstaklega tekið fram að áður en ákvarðanir eru teknar samkvæmt 1. og 2. mgr. skuli leita tillagna bankastjórnar.

Í 4. mgr. eru tvö mikilsverð nýmæli. Annars vegar er lagt til að bankaráð móti stefnu hvers banka í vaxtamálum. Er hér við það miðað að breytingar verði gerðar á Seðlabankalögum er geri viðskiptabönkum skylt að ákveða sjálfir þá vexti sem þeir vilja bjóða spari fjáreigendum og taka af lántakendum. Eins og orðalag ákvæðisins gefur til kynna er ekki ætlunin að bankaráð ákveði vexti af einstökum tegundum inn- og útlána. Það verður í höndum bankastjórnar samkvæmt frumvarpinu. Bankaráð ákveður einungis meginstefn-

una. Er þetta í samræmi við þá verkaskiptingu milli bankaráðs og bankastjórnar sem frumvarpið gerir í megindráttum ráð fyrir. Hitt atriðið, er máli skiptir í þessari málsgrein, er sú heimild sem bankaráði er fengin til að setja almennar reglur um lánveitingar banka. Áður en slíkri heimild er beitt skal umsagnar bankastjórnar leitað. Heimildina verður einnig að skoða með hliðsjón af 23. gr. frumvarpsins þar sem segir að bankastjórn taki ákvörðun um einstakar lánveitingar.

Í reglum um lánveitingar banka mætti m. a. kveða á um skyldu bankastjórnar til að tilkynna bankaráði fyrir fram um sérstaklega stórar lánveitingar til einstakra viðskiptaaðila, tilkynningaskyldu bankastjórnar varðandi þær tryggingar sem teknar væru vegna slíkra lánveitinga, bann við lánnum til einstakra viðskiptaaðila umfram tiltekið hlutfall af eigin fé banka o. s. frv.

Um 22. gr.

Frumvarp þetta gerir ráð fyrir að um svipað leyti og það verður að lögum muni viðskiptabankar ákveða sjálfir sína vexti. Með þessum hætti er reynt að stuðla að sem minnstum vaxtamun milli inn- og útlána hjá viðskiptabönkum og þar með að sem hagkvæmustum rekstri þeirra. Samráð viðskiptabanka við vaxtaákvæðanir eða við ákvæðanir á þjónustugjöldum kemur í veg fyrir að þessu markmiði verði náð. Þess vegna er lagt til að samráð viðskiptabanka í þessu efni verði bannað. Eftirlit með að ákvæðum greinarinnar verði fylgt, er í höndum bankaeftirlitsins. Jafnframt kemur til greina að beita ákvæðum IV. kafla laga nr. 56/1978 um verðlag, samkeppnishömlur og óréttmæta viðskiptahætti eftir því sem við getur átt.

Um 23. gr.

Fyrir í frumvarpinu, nánar tiltekið í 1. mgr. 11. gr. og 1. mgr. 16. gr., hefur komið fram að bankastjórn fer með framkvæmdastjórn viðskiptabanka. Í þessari grein er kveðið nokkru nánar á um það við hvað er átt með orðinu framkvæmdastjórn. Er greinin að meginefni til samhljóða ákvæðum núgildandi laga um ríkisviðskiptabankana. Lög um hlutafélagsbankana hafa ekki að geyma sams konar ákvæði heldur er kveðið á um þetta atriði í reglugerðum eða samþykktum þeirra.

Um 24. gr.

Greinin, sem fjallar um bankaráðsfundi, boðun þeirra, afgreiðslu mála, seturétt o. fl., er nær samhljóða ákvæðum gildandi laga um ríkisviðskiptabankana. Lög um hlutafélagsbankana hafa ekki að geyma ákvæði um þetta efni.

Um 25. gr.

Í þessari grein er fjallað um þagnarskyldu allra þeirra sem starfa við banka. Svipað ákvæði er að finna í gildandi lögum um ríkisviðskiptabankana.

IV. KAFLI

Um 26. gr.

Í núgildandi löggjöf um viðskiptabanka hefur verið valinn sá kostur við skilgreiningu á hlutverki bankanna að telja upp einstök verkefni sem þeim er ætlað að hafa með höndum. Í 5. gr. laganna um Landsbankann segir:

„Hlutverk sitt leysir Landsbankinn með því:

- a. Að taka fé til ávöxtunar og varðveislu með hlaupareiknings- eða sparisjóðskjörum;
- b. að kaupa og selja víxla, tékka og ávísanir;
- c. að kaupa og selja verðbréf;
- d. að veita hvers konar lán önnur gegn tryggingum, sem bankinn metur gildar;

- e. að kaupa og selja erlendan gjaldeyri og reka hvers kyns erlend bankaviðskipti;
- f. að taka við geymslufé (depositum) og hafa með höndum umsjón og varðveislu eigna;
- g. að annast önnur venjuleg viðskiptabankastörf.

Lögin um Verslunarbankann eru að mestu leyti samhljóða lögum um Landsbankann í þessu efni. Í 9. gr. þessara laga eru verkefni bankans talin þau sem hér segir:

„Bankanum skal heimilt í samræmi við tilgang sinn, sbr. 1. gr.:

1. Að taka við innlögum með sparisjóðskjörum og í hlaupareikning.
2. Að kaupa og selja víxla, tékka og aðrar ávísanir.
3. Að veita lán gegn ábyrgð bæjar-, sýslu- og hreppsfélaga, að áskildu samþykki æðri stjórnvalda.
4. Að veita lán gegn veði eða sjálfsskuldarábyrgð.
5. Að kaupa og selja skuldabréf ríkis, bæjar- eða sveitarfélaga eða önnur trygg og auðseljanleg verðbréf. Hlutabréf má bankinn ekki kaupa og selja nema í umbodi annarra.
6. Að annast öll önnur venjuleg bankastörf.“

Nú er lagt til að hugtakið viðskiptabankastarfsemi verði skilgreint með öðrum hætti en hingað til hefur verið gert og að framan er lýst. Sú skilgreining sem lagt er til að fylgt verði í 1. mgr. þessarar greinar, gerir bönkum betur kleift að laga starfsemi sína að breyttum kröfum og aðstæðum á hverjum tíma. Eftir sem áður verður þó starfsemin að vera fólgin í geymslu og ávöxtun fjár og miðlun á peningum, sbr. orðalag málsgreinarinnar. Einnig verður önnur þjónustustarfsemi banka að standa í tengslum við viðskipti sem tengjast slíkri starfsemi.

Skilgreining frumvarpsins á viðskiptabankastarfsemi felur í sér alla þá þætti sem falla nú almennt undir hugtakið, þ. á m. verðbréfavíðskipti. Ákvæðinu er m. ö. o. ekki ætlað að þrengja almennt starfsvettvang viðskiptabanka frá því sem verið hefur. Engu að síður er ætlast til að hugtakið verði skýrt þröngt.

Ákvæði 2. mgr. veitir viðskiptabönkum og öðrum aðilum er til þess hafa lagaheimild, einkarétt á að auglýsa eða bjóðast til með öðrum hætti að taka við innlánum frá almenningi til geymslu og ávöxtunar. Lagaheimildir af þessu tagi eru þegar fyrir hendi í lögum um aðrar innlánsstofnanir, sbr. lög nr. 69/1941 um sparisjóði, lög nr. 46/1937 sem m. a. fjalla um innlánsdeildir samvinnufélaga, lög nr. 2/1888 um Söfnunarsjóð Íslands og póstlög nr. 31/1940 að því er varðar póstgiróstofuna. Samkvæmt 10. gr. laga um Seðlabankann eru þessar stofnanir háðar eftirliti bankaeftirlitsins. Tilgangur þessa eftirlits er fyrst og fremst að gæta hagsmuna þeirra sem eiga innlánsfé í þessum stofnunum eða aðrar kröfur á hendur þeim. Þykir því rétt að kveða skýrt á um einkarétt stofnananna í þessu efni.

Um 27. gr.

Í þessari grein er staðfest sú skipan er nú gildir um verslun viðskiptabankanna með erlendan gjaldeyri. Lög um Seðlabanka og lög nr. 63/1979 um skipan gjaldeyris- og viðskiptamála hafa að geyma frekari ákvæði um hvernig háttáð skuli verslun með erlendan gjaldeyri hér á landi s. s. reglur um varðveislu þess gjaldeyris sem viðskiptabanka er seldur, um gjaldeyriseftirlit Seðlabankans, um heimild viðskiptabanka til að semja um yfirdráttarheimildir hjá erlendum bönkum og reglur um lántökur bankanna erlendis.

Um 28. gr.

Í gildandi lögum um viðskiptabankana er ákvæðum er lúta að heimild bankanna til að eiga eignarhlut í öðrum félögum eða stofnunum, hagað með ýmsum hætti. Gætir nokkurs ósamræmis og jafnvel óvissu um hvaða efnis þessar heimildir séu. Í Landsbankalögum er t. d. gert ráð fyrir, að bankinn geti keypt og selt verðbréf, og engra takmarkana getið, t. d.

um hlutabréfaeign. Í lögum um Verslunarbankann segir að bankinn megi ekki kaupa og selja hlutabréf nema í umboði annarra. Um aðild bankans að sameignarfélögum er hins vegar ekkert sagt. Með þessu ákvæði er reynt að eyða því ósamræmi og óvissu sem nú ríkir á þessu sviði bankamála.

Í 1. mgr. er fjallað um félög (stofnanir) sem reka viðskiptabankastarfsemi, aðra skylda starfsemi eða starfsemi sem er í eðlilegum tengslum við bankastarfsemi. Þátttaka banka í þessum félögum er bundin því skilyrði að hér sé eingöngu um að ræða félög sem bankar beri takmarkaða ábyrgð á, þ. e. a. s. einungis með framlagi sínu til félaganna. Ótækt þykir að bankar eigi aðild að félögum með ótakmarkaðri ábyrgð þar sem allar eignir bankans standa til tryggingar skuldbindingum félaganna. Þá þykir rétt að framlag banka til félags samkvæmt þessari málsgrein geti einungis numið hluta af eigin fé bankans. Er þetta gert til að tryggja áhættudreifingu hjá bankanum. Að sama marki miðar niðurlag þessarar málsgreinar þar sem mælt er fyrir um að bókfært heildarvirði á hlutum viðskiptabanka í þessum félögum og lánnum, sem hann hefur veitt þeim, megi ekki vera meira en sem nemur 60% af eigin fé bankans. Málsgrein þessi tekur ekki til samruna viðskiptabanka enda er samruni háður leyfi ráðherra samkvæmt 50. gr.

Eins og málum háttar nú eiga viðskiptabankar aðild að félögum og stofnunum sem reka skylda starfsemi. Má hér geta aðildar Landsbankans að Útflutningslánaþjóni samkvæmt sérstökum lögum, aðildar allra bankanna að Reiknistofu bankanna sem rekin er sem sameignarfélag og samstarfsbanka á sviði greiðslukortastarfsemi í gegnum fyrirtækin VISA ISLAND og KREDITKORT S/F sem bæði eru sameignarfélög. Verði þessi málsgrein samþykkt óbreytt er ljóst að breyta þarf lögum nr. 47/1970 um Útflutningslánaþjón þar sem Landsbankinn ber nú ótakmarkaða ábyrgð á skuldbindingum sjóðsins. Jafnframt verður þá nauðsynlegt að breyta félagsformi þriggja síðartöldu fyrirtækjanna.

Í 2. mgr. er að finna það nýmæli að viðskiptabönkunum verður heimilt innan mjög þröngra marka að leggja fyrirtækjum lið við öflun áhættufjár með kaupum á hlutafé. Þau fyrirtæki sem hér koma til greina eru einungis hlutafélög sem óheimilt er samkvæmt 3. ml. 18. gr. hlutafélagalaga að leggja hömlur á viðskipti með hluti.

Að öðru leyti en að framan greinir er þátttaka eða eignarhald banka í félögum eða stofnunum bannað.

Um 29. gr.

Í gildandi lögum um viðskiptabankana er ekki að finna hliðstætt ákvæði og í 1. mgr. Með málsgreininni er ætlunin að viðskiptabanki eigi einungis fasteignir sem nauðsynlegar eru vegna starfseminnar. Ekki er talið æskilegt að viðskiptabanki festi laust fé sitt að öðru leyti í fasteignum enda getur féð að meginhluta verið fengið með innlánnum til skamms tíma. Á hinn bóginn má ekki skýra orðalag málsgreinarinnar „sem nauðsynlegar eru vegna starfsemi bankans“ svo þröngt að það taki einungis til þeirra fasteigna sem viðskiptabanki notar á hverjum tíma. Viðskiptabanka er samkvæmt greininni heimilt að festa kaup á fasteignum sem hann hyggst nota í næstu framtíð þótt hann leigi þær út til annarra aðila um skamma hríð.

Í 2. mgr. kemur fram að eignir, sem viðskiptabanki hefur yfirtekið vegna uppgjors á kröfum, falla ekki undir ákvæði 1. mgr. Á hinn bóginn er lagt til að viðskiptabanki skuli selja þessar eignir jafnskjótt og það er talið hagkvæmt að mati bankastjórnar en óraunhæft þykir að setja bönkum ákveðinn frest til að selja eignir sem hann öðlast ráðstöfunarrétt yfir með þessum hætti. Sé um að ræða fasteignir ber bankastjórn að leggja málið fyrir bankaráð áður en til sölu kemur, sbr. a lið 1. mgr. 21. gr.

Um 30. gr.

Ákvæði þetta er nýmæli sem ber að skoða í tengslum við 1. mgr. 36. gr. Samkvæmt

þeirri málsgrein njóta skuldabréf sem viðskiptabanki gefur út á grundvelli þessarar greinar nokkurrar sérstöðu þar sem andvirði þeirra telst að $\frac{3}{4}$ hlutum til eigin fjár bankans. Þetta fyrirkomulag þekkist erlendis, s. s. í Bretlandi. Með því er viðskiptabönkum gefinn kostur á að bæta fjárhagsstöðu sína og ætti heimild í þessa átt að vera öllum viðskiptabönkunum til hagsbóta. Sérstaklega ættu ákvæðin að koma ríkisviðskiptabönkunum til góða sem nú er ekki kleift að bæta eigið fé sitt með hlutafjárútboði eins og hlutafélagsbankarnir hafa og geta gert. Ákvæðin ættu líka að draga úr líkunum á því að ríkissjóður þyrfti í framtíðinni að hlaupa undir bagga með ríkisviðskiptabönkunum með beinum framlögum til þeirra.

Samkvæmt 21. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að bankaráð taki ákvörðun um útgáfu skuldabréfa af því tagi sem hér um ræðir. Útgáfa bréfanna myndi að sjálfsögðu lúta ákvæðum annarra laga um skuldabréf, s. s. ákvæðum okurlaga og laga um skipan gjaldeyris- og viðskiptamála. Þá er gert ráð fyrir að í reglum sem ráðherra setur um ársreikninga viðskiptabanka verði ákvæði um færslu á andvirði þessara skuldabréfa í ársreikningi.

Í ljósi þess að heimilt er að telja andvirði þessara skuldabréfa að ákveðnu marki með eigin fé er nauðsynlegt að sú krafa sem eigandi slíks bréfs eignast á hendur viðskiptabanka skuli við slit eða gjaldþrotaskipti á búi bankans víkja í skuldaröð fyrir kröfum annarra lánardrottna. Er þetta tekið fram í greininni og vísað til reglna skiptalaga um skuldaröð.

Um 31. gr.

Samkvæmt lögum nr. 9/1978 um geymslufé er einungis ríkisviðskiptabönkum heimilt að taka við geymslufé (depositum). Í öðrum lögum er ekki að finna slíka heimild fyrir hlutafélagsbankana. Ekki þykir ástæða til annars en að veita öllum viðskiptabönkunum sama rétt í þessu efni.

Ákvæði 2. mgr. er efnislega samhljóða hliðstæðum ákvæðum gildandi laga um viðskiptabanka.

Um 32. gr.

Efni þessarar greinar er hliðstætt ákvæðum gildandi laga um viðskiptabankana að því undanskildu að stefnufrestur vegna glataðra innláns- og viðtökuskírteina er stytur úr 6 mánuðum í 3 mánuði.

Um 33. gr.

Í gildandi lögum um ríkisviðskiptabankana eru ákvæði sem banna bankastjórum og starfsmönnum að vera skuldugir þeim banka sem þeir starfa við, bæði sem aðalskuldarar og ábyrgðarmenn. Þetta eru einu ákvæði laga um ríkisviðskiptabanka sem varða efni þessarar greinar. Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana eru engin ákvæði um þetta efni. Því eru hins vegar gerð nokkur skil í reglugerðum og samþykktum þessara banka.

Nauðsynlegt þykir að í lögum sé skýrt kveðið á um það efni, sem þessi grein fjallar um, og á sama hátt hjá öllum viðskiptabönkum. Sá tilgangur er með ákvæðum greinarinnar að koma í veg fyrir að aðilar nátengdir banka geti notað aðstöðu sína innan viðkomandi banka til að afla sér óeðlilegra hlunninda.

Í ljósi þessa er lagt til að helstu yfirmenn banka, skoðunarmenn og makar þeirra er gegna þessum stöðum, megi ekki vera skuldugir hlutaðeigandi banka, hvorki sem aðalskuldarar né ábyrgðarmenn annarra. Um viðskipti annarra starfsmanna við þann banka, sem þeir starfa við, setur bankaráð reglur.

Um 34. gr.

Ákvæði þessarar greinar er nær samhljóða ákvæðum gildandi laga.

V. KAFLI

Um 35. gr.

Í gildandi lögum um ríkisviðskiptabankana eru ákvæði sem eiga að tryggja að þeir hafi ætíð yfir að ráða nægilegu lausu fé. Má þar m. a. nefna ákvæði þess efnis að eign banka í ríkistryggðum verðbréfum og öðrum tryggum og auðseldum verðbréfum skuli a. m. k. nema fjárhæð sem svarar 15% af innlánsfé með sparisjóðskjörum. Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana er að finna svipuð ákvæði.

Aðstæður á peninga- og fjármagnsmarkaði geta breyst mjög á tiltölulega skömmum tíma og þykir því óraunhæft að setja í lög nákvæmar og ófrávíkjanlegar reglur um lágmark lauss fjár viðskiptabanka eða annarra innlánsstofnana. Í þessari grein hefur því verið valin sú leið að skilgreina laust fé banka sem peninga í sjóði, óbundin nettóinnlán í innlendum og erlendum bönkum, ríkisvixla og aðrar sambærilegar eignir. Samhliða því, að laust fé er afmarkað á þennan hátt, er kveðið á um að bankar kappkosti að hafa á hverjum tíma yfir að ráða nægilegu lausu fé til að geta innt af hendi úttektir á innlánsfé og aðrar nauðsynlegar greiðslur.

Um 36. gr.

Í gildandi lögum um viðskiptabankana eru engar lágmarkskröfur gerðar um eigið fé þeirra miðað við umfang rekstrar. Engu að síður er hér um mikilvægt atriði í löggjöf um innlánsstofnanir að ræða sem miðar að því að vernda hagsmuni eigenda innlánsfjár þótt banki verði fyrir óvæntum áföllum. Í viðskiptabankalöggjöf allra hinna Norðurlandanna eru ákvæði um lágmark eigin fjár. Í þessari grein er lagt til að tekið verði upp ákvæði þessa efnis. Er lagt til að eigið fé viðskiptabanka megi ekki vera lægra en sem svarar 5% af niðurstöðutölu efnahagsreiknings að meðtöldum $\frac{3}{4}$ hlutum andvirðis skuldabréfa samkvæmt 30. gr., sbr. athugasemdir við þá grein. Við þessa fjárhæð bætist samanlögð fjárhæð veittra ábyrgða utan efnahagsreiknings en frá dragast eignir sem telja má litla hættu á að bankinn tapi.

Þar sem ríkissjóður ber ábyrgð á skuldbindingum ríkisviðskiptabanka er ekki eins rík þörf á að setja reglur um eigið fé þeirra og gildir um hlutafélagsbankana. Engu að síður getur það skipt máli fyrir erlenda banka sem eiga í viðskiptum við íslenskan ríkisviðskiptabanka að ársreikningur sýni að eigið fé sé í fullnægjandi horfi. Enn fremur fela reglur um eigið fé í sér gagnlegt aðhald fyrir ríkisviðskiptabanka og þykir rétt að ríkisviðskiptabankar sæti að þessu leyti sömu starfsskilyrðum og hlutafélagsbankar.

Samkvæmt 37. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að ráðherra setji reglur um gerð ársreiknings. Setning slíkra reglna getur haft mikið gildi þegar meta skal eigið fé banka. Er þannig unnt að tryggja að við gerð ársreiknings sé gengið út frá sömu forsendum, s. s. við uppgjör einstakra efnahagsliða og mat á eignum og skuldbindingum.

Fari eigið fé undir það lágmark, sem áskilið er í þessari grein, kemur til kasta ákvæða 45. gr. og má um frekari skýringar vísa til athugasemda við þá grein.

Í 2. mgr. er lagt til að bókfært virði fasteigna og búnaðar sem viðskiptabanki notar til starfsemi sinnar, megi ekki nema hærri fjárhæð en svarar 65% af eigin fé bankans. Þær takmarkanir, sem þetta ákvæði gerir ráð fyrir að settar verði um meðferð bankanna á eigin fé, byggjast á því að óeðlilegt sé að bankar festi allt eigið fé í fasteignum og jafnvel meira fé til. Ákvæðið tekur bæði til fasteigna og búnaðar sem eru í eigu banka og hann hefur á leigu. Samkvæmt 29. gr. frumvarpsins er viðskiptabanka ekki heimilt að eiga aðrar fasteignir en þær sem nauðsynlegar eru vegna starfsemi bankans, sbr. athugasemdir við þá grein.

VI. KAFLI

Um 37. gr.

Í 1. mgr. er lagt til að reikningsár viðskiptabanka skuli ákveðið í reglugerð eða samþykktum og að fyrir hvert reikningsár skuli gerður ársreikningur. Í gildandi lögum um einstaka ríkisviðskiptabanka er ákvæði þess efnis að reikningsár (starfsár) skuli vera almanaksárið, en að því er hlutafélagsbankana varðar er tekið á þessu atriði í reglugerð og samþykktum og eru þau ákvæði sama efnis og lögum um ríkisviðskiptabankana.

Þar sem staða viðskiptabanka um áramót getur verið mjög frábrugðin stöðu hans á flestum öðrum tímum árs getur verið gild ástæða til að hafa reikningsár hans annað en almanaksárið sem reikningsár. Þykja því ekki vera rök til þess að lögbinda almanaksárið sem reikningsár.

Í 2. mgr. er sett fram sú meginstefna að ársreikningurinn skuli gerður samkvæmt lögum og góðri reikningsskilavenju. Með því er einkum átt við að ársreikningurinn sé gerður í samræmi við þau sjónarmið sem almennt eru ráðandi hjá sérhæfðu fólki sem að reikningsskilum vinnur á hverjum tíma. Á síðustu árum hafa myndast ákveðnar reikningsskilavenjur hjá bönkum og sparisjóðum sem í meginráttum fylgja þeim reikningsskiladferðum sem almennt eru notaðar í viðskiptalífinu. Þar sem bankar hafa með höndum sérhæfða starfsemi þykir nauðsynlegt að ráðherra setji nánari reglur um gerð ársreiknings til þess m. a. að sem mestu samræmi verði náð.

Með ákvæði þessu, eru, ef frumvarpið verður að lögum, felld úr gildi lög nr. 35/1983, 37/1983 og 39/1983 um nánari sundurliðun á efnahags- og rekstrarreikningum ríkisviðskiptabankanna. Í þeim reglum sem ráðherra mun setja um gerð ársreiknings verður hins vegar krafist sams konar sundurliðunar.

Um 38. gr.

Ákvæðum þessarar greinar er ætlað að tryggja að frágenginn ársreikningur ríkisviðskiptabanka verði tilbúin í tæka tíð þannig að ráðherra geti staðfest hann þegar þrjú mánuðir eru liðnir frá lokum reikningsársins.

Að öðru leyti þarfnast þessi grein ekki skýringa.

Um 39. gr.

Ákvæði þessarar greinar þarfnast ekki sérstakra skýringa.

VII. KAFLI

Um 40. gr.

Í 1. mgr. er gert ráð fyrir að haldið sé því fyrirkomulagi að Alþingi kjósi tvo skoðunarmenn fyrir hvern ríkisviðskiptabanka. Sú breyting er þó gerð að hér er lagt til að skoðunarmenn verði kosnir til fjögurra ára í senn í stað tveggja ára eins og er samkvæmt gildandi lögum. Það mikilvæga nýmæli er í 1. mgr. að lagt er til að auk hinna þingkjörnu skoðunarmanna skuli starfa að endurskoðun hjá ríkisviðskiptabanka skoðunarmaður sem er löggiltur endurskoðandi og ráðherra skipar. Í stað persónulegrar tilnefningar löggilts endurskoðanda er heimilt að tilnefna endurskoðunarstofu sem er þá fyrirtæki löggiltra endurskoðenda.

Lagt er til að orðið skoðunarmaður verði notað í stað orðsins endurskoðandi. Er það gert með hliðsjón af ákvæðum laga nr. 67/1976 um löggilta endurskoðendur þar sem m. a. er kveðið á um það að þeir einir megi nota orðið endurskoðandi í starfsheiti sínu sem hlotið hafa til þess löggildinguna. Orðið skoðunarmaður er ekki óþekkt í lögum í hliðstæðri merkingu, sbr. notkun orðsins yfirskoðunarmenn í stjórnarskránni.

Í 2. mgr., sem fjallar um hlutafélagsbanka, er lagt til að endurskoðun skuli framkvæmd af a. m. k. tveimur skoðunarmönnum, sem aðalfundur kýs, og skal annar eða einn þeirra

vera löggiltur endurskoðandi. Í samþykktum banka má þó ákveða annan hátt á sjálfri tilnefningu hins löggilta endurskoðanda.

Í gildandi lögum um hlutafélagsbankana eru engin ákvæði um endurskoðun yfirleitt eða um endurskoðendur bankanna önnur en þau að setja skuli reglur um þessi efni í samþykktir og reglugerðir þeirra. Þessi ákvæði hafa til skamms tíma ekki mælt fyrir um skyldu fyrir hlutafélagsbanka til að hafa löggiltan endurskoðanda í þjónustu sinni. Í kjölfar nýrra laga um hlutafélög hefur á undanförunum árum orðið breyting í þessum efnunum. Samkvæmt þessum lögum eru allir þegar starfandi hlutafélagsbankar skyldir til að hafa löggiltan endurskoðanda.

Ákvæði 3.—5. mgr. þarfnast ekki sérstakra skýringa.

Um 41. gr.

Ákvæði greinar þessarar er nýmæli um aðra banka en Landsbankann. Í öðrum bönkum, þar sem starfar sérstök endurskoðunardeild, er málum hennar skipað með reglugerðarákvæðum. Hér er lagt til að við sérhvern viðskiptabanka skuli starfa sérstök endurskoðunardeild sem annist um innri endurskoðun undir stjórn forstöðumanns sem ráðinn er af bankaráði, sbr. 19. gr.

Um 42. gr.

Í þessari grein eru sett fram almenn fyrirmæli um inntak endurskoðunarinnar, þ. á m. um að endurskoðun skuli framkvæma í samræmi við góðar endurskoðunarvenjur. Hugtakið góð endurskoðunarvenja hefur áður verið lögbundið, þ. e. í lögum nr. 32/1978 um hlutafélög, en með því er einkum átt við að endurskoðun sé framkvæmd í samræmi við þær endurskoðunaraðferðir sem almennt eru viðurkenndar og notaðar af sérhæfðu fólki á hverjum tíma.

Um 43. gr.

Hér er kveðið á um áritun endurskoðenda á ársreikninginn og það hvernig þeir skuli gera frekari grein fyrir endurskoðun á árinu og niðurstöðum hennar. Kveðið er skýrt á um upplýsingaskyldu þeirra gagnvart bankaeftirlitinu.

Um 44. gr.

Grein þessi þarfnast ekki sérstakra skýringa.

VIII. KAFLI

Um 45. gr.

Í gildandi lögum og reglugerðum um einstaka viðskiptabanka er ekki að finna ákvæði um slit þeirra. Hins vegar eru ófullkomin ákvæði um félagsslit í samþykktum hlutafélagsbankanna. Að gildandi lögum gætu slit viðskiptabanka átt sér stað á marga mismunandi vegu. Slit hlutafélagsbanka gætu farið að hætti XIV. kafla laga um hlutafélög annað tveggja með því að hluthafafundur tæki ákvörðun um slit félagsins og löggilt væri skilanefnd eða að slit félagsins færu fram í skiptarétti samkvæmt 3. mgr. 114. gr. laganna. Gætu og forráðamenn hlutafélagsbanka eða lánardrottinnar krafist gjaldþrotaskipta á búi bankans samkvæmt almennum skilyrðum III. kafla gjaldþrotalaga. Engar reglur er hins vegar að finna um hvernig standa ætti að slitum ríkisviðskiptabanka en bú slíks banka yrði ekki tekið til gjaldþrotaskipta vegna ákvæða 2. tl. 13. gr. gjaldþrotalaga.

Ljóst þykir að framangreindar reglur sem til álita gætu komið varðandi slit hlutafélagsbanka, eru óviðunandi. Getur hér verið um mikla hagsmuni að tefla og óeðlilegt að opinbert eftirlit með tilhögun slita sé svo lítið, er hlutafélagsbanki á hlut að máli, eins og raun er á samkvæmt umræddum lögum. Þá er ennfremur óaskilegt að mismunandi reglur gildi um slit

viðskiptabanka eftir því hvort um sé að ræða hlutafélagsbanka eða ríkisviðskiptabanka. Er af þessum sökum í VIII. kafla frumvarpsins lagt til að settar verði sérstakar reglur um þessi efni sem ná til beggja tegunda viðskiptabanka. Með tilliti til þess, að brýnt sé að opinbert eftirlit sé með tilhögun slita, er hér farin sú leið að slit viðskiptabanka eða skipti á búi hans verði í höndum skiptaréttar.

Í þessari grein koma fram sérreglur um aðgerðir ef eigið fé viðskiptabanka fullnægir ekki lágmarki samkvæmt 36. gr. frumvarpsins. Ákvæði þessu er ætlað að tryggja að gripid sé tímanlega til aðgerða til að lagfæra stöðu viðskiptabanka.

Í 1. mgr. er ákvæði um upplýsingaskyldu forráðamanna viðskiptabanka við bankaeftirlitið. Samkvæmt 2. mgr. á bankaeftirlitið þegar tilkynning samkvæmt 1. mgr. berst því, að krefja endurskoðendur bankans um reikningsuppgjör sem tekur af tvímæli um eigin fjárstöðu hans. Getur bankaeftirlitið einnig krafist slíks uppgjors að eigin frumkvæði ef það telur ástæðu til.

Í 3. mgr. eru fyrirmæli um hvernig bankaráði hlutafélagsbanka beri að bregðast við ef reikningsuppgjör leiðir í ljós ófullnægjandi stöðu. Skal það þegar boða til hluthafafundar þar sem leitað yrði afstöðu hluthafa til þess meðal annars hvort bætt verði úr eiginfjárstöðu með hlutafjárukningu eða öðrum aðgerðum. Ber bankaráði síðan að gera bankaeftirlitinu grein fyrir fyrirhuguðum aðgerðum til úrbóta. Bankaeftirlitið á samkvæmt ákvæði þessu að láta ráðherra í té álit sitt um málefnið þar sem ætla verður að fram komi hvort það telji að ráðagerðir bankaráðs til úrbóta séu raunhæfar.

Um áþekka meðferð er að ræða varðandi ríkisviðskiptabanka samkvæmt 4. mgr. Þegar bankaeftirlitið hefur afhent ráðherra þau gögn, sem nefnd eru í ákvæðinu skal hann leggja málið fyrir Alþingi áður en ákvörðun er tekin um framhald mála.

Samkvæmt 5. mgr. ákveður ráðherra að undangenginni meðferð samkvæmt 3. mgr. eða 4. mgr. hvort veita skuli banka frest til að koma eigin fé í lögmælt horf. Synjun um frest samkvæmt ákvæðinu, ákvörðun um niðurfellingu frests eða lok frests sem ekki hefur leitt til úrbóta á eiginfjárstöðu viðskiptabanka, leiða samkvæmt a lið 2. mgr. 46. gr. til þess að skylt er að slíta hlutaðeigandi banka. Er hér um meginreglu frumvarpsins að ræða varðandi það hver aðdragandi geti orðið að skyldu til slita viðskiptabanka.

Um 46. gr.

Með 1. mgr. er girt fyrir að bú hlutafélagsbanka verði tekið til gjaldþrotaskipta eftir almennum reglum þ. e. að frumkvæði forráðamanna hans eða lánardrottna. Skipti á búi viðskiptabanka geti samkvæmt frumvarpinu aðeins komið til að frumkvæði ráðherra.

Ákvæði 2. mgr. þykja ekki þarfnast sérstakra skýringa.

Í 3. mgr. er að finna reglu sem varðar tilvik þar sem meðferð að hætti 45. gr. er ekki undanfari slita. Er bankaeftirlitinu falið að afla reikningsuppgjors og leggja mat á hvort eignir hlutaðeigandi viðskiptabanka virðast hrökkva fyrir skuldum. Mat þetta er veigamikilið um tilhögun skiptameðferðar eins og fram kemur í 47. gr.

Um 47. gr.

Samkvæmt 1. mgr. gerir ráðherra kröfu til skiptaráðanda um að bú hlutafélagsbanka eða ríkisviðskiptabanka verði tekið til gjaldþrotaskipta þegar skylda til slita bankans er til komin á þann hátt að annaðhvort hafi ekki tekist að bæta eiginfjárstöðu hans með aðgerðum að hætta 45. gr. eða óvíst er að mati bankaeftirlitsins að eignir hans hrökkvi fyrir skuldum í tilvikum er eiga undir b, c eða d lið 2. mgr. 46. gr. Þegar fjárhagsstaða viðskiptabanka er slík sem hér um ræðir og líkandi verða að teljast fyrir því, að skuldir hans séu meiri en eignir, er ekki annað auðið en að með bú hans verði farið sem þrotabú. Sérstaklega er tekið fram að ákvæði 2. tl. 13. gr. gjaldþrotalaga girði ekki fyrir gjaldþrotaskipti á búi ríkisviðskiptabanka.

Ef ljóst þykir að bú viðskipabanka hrökkvi fyrir skuldum skal ráðherra samkvæmt 2. mgr. krefjast þess að skiptaráðandi taki bú bankans til skipta til slita á honum. Búsmeðferð í slíku tilviki lýtur í meginatriðum reglum gjaldþrotalaga, sbr. 48. gr., hvað varðar starfshætti við skiptin en að öðru leyti verður að telja svigrúm meira til ýmissa ráðstafana en endranær við gjaldþrotaskipti.

Samkvæmt 3. mgr. kveður skiptaráðandi upp úrskurð um kröfu ráðherra. Á könnun hans samkvæmt ákvæðinu að beinast að því, hvort formskilyrðum 46. gr. sé fullnægt áður en afstaða er tekin til kröfunnar. Fer ekki um aðdraganda að úrskurði skiptaráðanda að hætti 2.–5. tl. 18. gr. gjaldþrotalaga.

4. mgr. þarfnast ekki skýringa.

Um 48. gr.

Í 1. mgr. er vísað til tiltekinna kafla gjaldþrotalaga sem gilda við skipti á búi viðskiptabanka. Ætla verður að ef til skipta á búi viðskiptabanka komi þá yrði við meðferð nokkuð vikið frá tíðkanlegri framkvæmd við gjaldþrotaskipti en gjaldþrotalög veita talsvert svigrúm til þess að skiptum megi haga með hliðsjón af þörfum í hverju tilviki.

Í 2. mgr. er skilgreint hvernig ákvarða skuli frestdag í skilningi gjaldþrotalaga við skipti á búi viðskiptabanka. Um önnur tímamörk færi eftir almennum reglum.

Um 49. gr.

Í 49. gr. hefur verið farin sú leið að fela viðskiptaráðherra að gæta hagsmuna ríkisins við skipti á búi ríkisviðskiptabanka. Hagsmunagæsla þessi samkvæmt 49. gr. varðar að miklu leyti ábyrgð ríkissjóðs á skuldbindingum ríkisviðskiptabanka og verður því að ráðgera að farið sé með fyrirvar þetta í nánú samráði við fjármálaráðherra. Ljóst er að ríkislögmaður kæmi til með að koma fram fyrir hönd ráðherra við skiptin.

Um 50. gr.

Efni þessarar greinar varðar fyrst og fremst hlutafélagsbankana og er í 1. mgr. lagt til að um samruna þeirra gildi ákvæði laga um hlutafélög, sbr. einkum XV. kafla þeirra laga um samruna hlutafélaga. Greinin tekur einnig til samruna hlutafélagsbanka við aðrar innlánsstofnanir en banka og gilda þá ákvæði hlutafélagalaga eftir því sem við getur átt.

Til þess að samruni geti átt sér stað þarf samkvæmt 1. mgr. leyfi ráðherra. Tilgangur þessa er tvíþættur. Annars vegar er hann sá að koma í veg fyrir að hagsmunum þeirra, er eiga innlánsfé í þeim stofnunum sem samruni tekur til, sé stefnt í hættu. Hins vegar á að tryggja að samruninn sé ekki óæskilegur út frá almannahagsmunum, t. d. vegna þess að hann dragi óeðlilega mikið úr samkeppni banka og annarra innlánsstofnana.

Samkvæmt 2. mgr. er ætlunin að reglur hlutafélagalaga um innköllun og skyldu til að halda eignum aðskildum við samruna gildi ekki um samruna hlutafélagsbanka við banka eða aðrar innlánsstofnanir. Er það óþarfi þar sem innlánsstofnanir eru háðar eftirliti bankaeftirlitsins og til samrunans þarf leyfi ráðherra.

Í 3. mgr. er áskilið leyfi ráðherra vegna yfirtöku ríkisviðskiptabanka á starfsemi annarra innlánsstofnana. Hér búa að baki sömu ástæður og greindar eru í athugasemdum við 1. mgr. þessarar greinar. Um samruna ríkisviðskiptabanka innbyrðis eða við aðrar innlánsstofnanir þarf sérstaka lagaheimild hverju sinni.

IX. KAFLI

Um 51. gr.

Þarfnast ekki skýringar.

X. KAFLI

Um 52. gr.

Í 1. mgr. er kveðið á um hvenær frumvarpið öðlist lagagildi.

Í 2. mgr. eru sérákvæði varðandi gildistöku frumvarpsins. Þau þarfnast ekki skýringa.

Um 53. gr.

Hér er mælt fyrir um lengd þess frests sem lagt er til að starfandi viðskiptabönkum verði veittur til að koma eigin fé í það horf sem áskilið er samkvæmt frumvarpinu. Jafnframt þykir rétt að bankar, sem stofnaðir verða með samruna starfandi viðskiptabanka, njóti sama frests en séu ekki háðir skilyrðum II. kafla frumvarpsins.

Í 2. mgr. er hliðstætt ákvæði varðandi hlutfé starfandi hlutfélagsbanka.

Um 54. gr.

Fyrri málsgreinin þarfnast ekki sérstakrar skýringar.

Í 2. mgr. er gert ráð fyrir að ráðherra staðfesti samþykktir hlutfélagsbanka.

Um 55. gr.

Í þessari grein eru talin upp þau lög sem nauðsynlegt er að falli úr gildi verði frumvarp þetta að lögum. Lög, er varða veðdeildir Landsbankans og Búnaðarbankans, eru þó ekki talin með. Auk þess eru með ákvæði þessu felld úr gildi ýmis önnur lög um banka sem ekki hafa lengur raunhæft gildi.

Um ákvæði til bráðabirgða.

Í athugasemdum við 1. gr. frumvarpsins er útskýrt, hvers vegna sú leið er valin að telja upp starfandi ríkisviðskiptabanka og hlutfélagsbanka í ákvæði til bráðabirgða, og vísast til þeirrar athugasemdar. Að öðru leyti þarfnast þessi ákvæði ekki skýringar.

Fylgiskjal.

Sérálit tveggja nefndarmanna í bankamálanefnd um tillögur nefndarinnar að frumvarpi til laga um viðskiptabanka:

I. Sérálit Kjartans Jóhannssonar:

Um mörg efnisatriði þessa frumvarps hefur ekki ríkt ágreiningur en um önnur hefur komið fram skoðanamunur. Frumvarpið eins og það liggur nú fyrir er byggt á áliti meirihluta nefndarinnar. Með þessu séráliti er fyrst og fremst lýst þeim skoðunum mínum sem ekki nutu meirihlutastuðnings í nefndinni og koma þannig ekki fram í frumvarpsgerðinni.

1. Sameining banka.

Í skipunarbréfi nefndarinnar var henni falið að endurskoða allt bankakerfið með það að markmiði að skapa stærra og virkari heildir. Þeim tilgangi hefur tæpast verið náð í starfi nefndarinnar. Meirihlutinn hefur talið að vinna bæri að því að sameina ríkisviðskiptabanka og hlutfélagsbanka og valdi að vísa því verki til viðskiptaráðherra með ósk um að hann hefði forgöngu um tæknilega útfærslu sameiningar. Ég er hins vegar þeirrar skoðunar að

nærtækasta verkefnið og reyndar hið einfaldasta og áhrifaríkasta á þessu sviði sé að sameina Útvegsbankann og Búnaðarbankann. Til þess þarf fyrst og fremst pólitíska ákvörðun. Þessi sameining ætti að mínum dómi að gerast með því að eigandinn, ríkið, beitti sér fyrir löggjöf um sameininguna á Alþingi.

2. Trygging innstæðna.

Innstæður sparifjáreigenda eru ekki tryggðar hér á landi andstætt því sem gerist í flestum grannlöndum okkar, nema að því er tekur til ábyrgðar ríkisins á sínum bönkum. Ég tel að slíka tryggingu eigi að taka upp, en ekkert er um það í þessu frumvarpi, og því fer vitaskuld víðsfjarri að skilyrðin um eigið fé viðskiptabankanna samkvæmt frumvarpinu feli í sér nokkurt það öryggi sem krefjast verður í þessu sambandi.

3. Almannaáðhald.

Nýsamþykkt eru á Alþingi lög nr. 36 frá 25. mars 1984 þess efnis að ríkisbankarnir skuli birta með reikningum sínum yfirlit yfir launakostnað, bifreiðakostnað, risnu, ferðakostnað og efnislega fjármuni. Þessi lög þjóna því hlutverki að veita bönkunum almannaáðhald og upplýsa eigendurna, fólk í landinu, um hvernig stjórn bankanna sé háttað að þessu leyti. Meirihluti nefndarinnar gerir að tillögu sinni að þessi nýsettu lög verði numin úr gildi. Því er ég mótfallinn og tel upplýsingalöggjöf þessa sjálfsgæða og eðlilega.

4. Heimild til að stofna banka.

Hingað til hefur í reynd þurft lagasetningu til að stofna banka. Í frumvarpinu eru hins vegar sett almenn skilyrði fyrir stofnun hlutafélagsbanka. Samkvæmt 7. gr. veitir ráðherra starfsleyfi að uppfylltum þessum skilyrðum. Ég tel þetta eðlilegan hátt, en tel rétt að ráðherra hafi heimild til þess að neita að veita starfsleyfið ef hann hefur til þess ríkar ástæður, þó með þeim skilmálum að honum væri þá jafnframt skylt að skjóta málinu til Alþingis. Þetta yrði öryggisatriði ef upp kæmu þau tilvik, sem erfitt er að sjá fyrir, að ekki þætti við hæfi af einhverjum ástæðum að heimila stofnsetninguna.

5. Umboðsskrifstofur erlendra banka.

Ég legg áherslu á að ráðherra setji glögg skilyrði fyrir slíkri starfsemi, sem m. a. feli í sér öruggt eftirlit með starfrækslunni og ótvíræðar heimildir til þess að afturkalla starfsleyfið, ef ástæða þætti til.

6. Starfsmannaráð.

Í ýmsum grannlöndum okkar á starfsfólk aðild að stjórn banka. Ég tel eðlilegt að þessu yrði þannig skipað hérlendis, að komið yrði á fót starfsmannaráðum, með aðild starfsmanna, bankaráðs og bankastjóra, þar sem fjallað yrði um starfsaðstöðu, nýjungar í rekstri og vinnubrögðum og önnur þau mál sem varða starfsfólk sérstaklega.

7. Hlutabréfakaup banka.

Í b-lið 21. gr. og 2. mgr. 29. gr. er bönkunum heimilað að gerast hluthafi í almennum hlutafélögum og er sú heimild umfram yfirtöku á eignum vegna fullnustu á kröfu. Ég er andvígur þessu. Bankar eiga að vera í bankastarfsemi en ekki ástunda hlutabréfakaup og -sölu. Þarna á að skilja algerlega á milli. Í heimild þessari felst óheppilegur hagsmunaaðilur sem getur haft mjög slæmar afleiðingar.

8. Vaxtamál.

Samkvæmt frumvarpinu ákveður bankastjórn hvers banka vaxtakjör þau sem bankinn býður. Eins og ákvæðin eru úr garði gerð er bankanum frjálst að mismuna viðskiptaaðilum

sínum. Ég tel að hamla eigi gegn slíkri mismunun. Þess vegna tel ég að bankaráð eigi að ákveða þá innláns- og útlánaflokka, sem bankinn býður, og hvaða reglur og ákvæði gilda um þá. Jafnframt ætti þá að gera bönkum að birta þessar ákvarðanir sínar svo og vaxta- og gjaldskrárkjör opinberlega.

9. Útibú.

Í frumvarpinu er gert ráð fyrir að stofnun útibúa sé frjáls en ekki háð leyfum eins og nú er. Ég tel einsýnt að leyfisveitingaraðferðin hafi ekki dugað og því verði að leita nýrra leiða. Þannig er ég sammála því að um stofnun útibúa gildi einungis almenn skilyrði. Sé sú leið farin, sem frumvarpið gerir ráð fyrir, vil ég hins vegar að ráðherra sé veitt heimild til þess að fresta **öllum** stofnsetningum útibúa um tiltekinn takmarkaðan tíma, t. d. eitt ár. Þessa gæti gerst þörf við sérstakar aðstæður í þjóðfélaginu, einkum ef hinar almennu reglur eru slakar og aðhaldslitlar, eins og frumvarp þetta gerir ráð fyrir.

10. Gjaldeyrsviðskipti.

Ég legg áherslu á að þær reglur, sem gilda eiga um rétt til að versla með gjaldeyri, verði allstrangar. Það er í sjálfu sér eðlilegt að allir þeir bankar, sem þess óska, geti keypt og selt gjaldeyri til almennings. Hins vegar verður að hamla gegn því að stórum og kostnaðar-sömum gjaldeyriseildum, sem veita alhliða þjónustu, verði komið upp að óþörfu.

11. Eiginfjárskilyrði.

Eiginfjárskilyrði og ákvæði um hámark fasteigna og búnaðar í eigu bankans, sem tilgreind eru í 36. gr., eru of lág til þess að hafa nægilega sterk áhrif til þess að þjóna því þrífætta hlutverki að treysta öryggi innistæðna, hamla gegn fjölgun útibúa og annarri útþenslu og í þriðja lagi að stuðla að sameiningu banka. Strengja ætti skilyrðin. Jafnframt kæmi til álita að bjóða bönkum, sem sameinuðust, sérstakan aðlögunartíma hvað þessi skilyrði varðar.

12. Endurskoðendur.

Vegna almannahalds og til að tryggja áhrif ráðherra bankamála tel ég rétt að hann tilnefni einn endurskoðanda hlutafélagsbanka rétt eins og ríkisbanka. Í sumum grann-löndum okkar tilnefnir ráðherra fulltrúa í stjórnir allra banka. Ég vil ná sama markmiði með tilnefningu ráðherra á endurskoðanda.

13. Slit ríkisviðskiptabanka.

Að gefnu tilefni vil ég taka fram að slit ríkisviðskiptabanka geta ekki að mínum dómi átt sér stað í einu né neinu formi, þar með talið sameining, nema fyrir atbeina Alþingis.

Þessar athugasemdir gefa til kynna sérálit mitt í helstu atriðum. Hins vegar eru ýmis minni háttar atriði sem ég hefði gjarnan viljað hafa eilítið aðrar áherslur á en í frumvarpinu er gert, en ég sé ekki ástæðu til að rekja það að svo stöddu.

II. Sérálit Lúðvíks Jósepssonar:

Nokkur ákvæði frumvarpsins eru til bóta frá gildandi lögum. Þar nefni ég, að allir viðskiptabankar og um leið allar innlánsstofnanir eiga að verða undir yfirstjórn eins og sama ráðherra.

Þá tel ég rétt að kveða skýrar á um, að bankastjórar ríkisviðskiptabanka gegni ekki öðrum launuðum störfum en þeim, sem beinlínis fylgja bankastjórarstarfi þeirra. Sams konar ákvæði hefði ég einnig viljað hafa um hlutafélagsbanka.

Í frumvarpinu eru hins vegar allmörg ákvæði sem ég er andvígur eða tel að ekki sé tímabært að taka hér upp.

Þessi ákvæði eru m. a.:

1. Samkvæmt frumvarpinu er stofnun nýrra hlutafélagsbanka gefin frjáls, að vísu með nokkrum takmörkunum. Ég tel þetta ákvæði óþarft, þar sem augljóslega er fyrst og fremst þörf á því að fækka bönkum og gera þá að stærri einingum.
2. Þá er með ákvæðum frumvarpsins nánast gefið fullt frjálsræði til að stofna ný útibú, eftir því sem stjórnendur bankanna vilja. Þær hömlur, sem settar eru í frumvarpinu um eiginfjárstöðu og hlutfall fasteigna af eigin fé bankans, hafa sáralítill áhrif. Ég tel mikla hættu á, að þetta ákvæði frumvarpsins leiði til fjölgunar útibúa og ofpenslu í bankakerfinu. Með því ákvæði, að einn ráðherra, í stað þriggja nú, hafi með yfirstjórn bankamálanna að gera, ætti að vera auðvelt að stjórna fjölda bankaútibúa og sjá svo um, að þau verði sett þar sem þeirra er eðlileg þörf.
3. Í 8. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir, að ráðherra geti „veitt hlutafélagsbönkum, sem eiga lögheimili og varnarþing erlendis, leyfi til að starfrækja umboðsskrifstofur hér á landi“. Þessu ákvæði er ég mótfallinn. Tel ekkert knýja á um þetta mál, nema ætlunin sé að með þessu sé stigið fyrsta skrefið til stofnunar erlendra banka hér á landi, sem ég er andvígur.
4. Gert er ráð fyrir, að ákvörðun vaxta af útlánnum og innlánnum verði færð frá Seðlabanka og ríkisstjórn til hvernar einstakrar innlánsstofnunar. Tekið er fram, að innlánsstofnunum sé óheimilt að hafa samráð um ákvörðun vaxta og þóknunargjalda. Ég er andvígur þessari breytingu. Tel að hér skorti stórlega á, að einstakir bankar og sparisjóðir geti ákveðið vaxtagjöld og innlánsvexti. Blind samkeppni á þessu sviði er að mínum dómi fráleit og gæti sett hagsmuni sparifjäreigenda í hættu og skapað mikinn vanda hjá þeim sem lán þurfa að taka til lengri tíma, t. d. í sambandi við útflutningsframleiðslu.
5. Í frumvarpinu er gert ráð fyrir, að bankar geti orðið hluthafar í almennum rekstrarfyrirtækjum, sem ekki tengjast bankarekstrinum á neinn hátt. Ég er andvígur þessu. Tel að innlánsstofnanir eigi áfram að halda sig við það meginverkefni að taka sparifé til ávöxtunar og lána það út á öruggan hátt, en leiða hjá sér áhættuþáttöku í atvinnurekstri.
6. Ég er andvígur 36. gr. frumvarpsins, sem fjallar um eigið fé banka. Sú skilgreining á eigin fé, sem þar er sett fram, er mjög ónákvæm og segir í raun harla lítið um raunverulega getu viðkomandi stofnunar til að standa við skuldbindingar sínar. Greinin sem heild og þær hömlur, sem settar eru um hlutfall fasteigna af eigin fé, munu lítil sem engin áhrif hafa á stofnun nýrra útibúa. Þrátt fyrir ákvæði greinarinnar munu nær allir núverandi bankar og margir sparisjóðir hafa fullan rétt til að stofna til margra útibúa.

Eitt af aðalvandamálum íslenska bankakerfisins, eins og sakir standa, er að bankastofnanir eru of margar, dreifing þeirra er óeðlileg og rekstrareiningar þeirra eru flestar of litlar.

Af þessum ástæðum eru flestir bankar illa færir um að þjóna stærri atvinnufyrirtækjum og óeðlileg misskipting verður í verkaskiptingu bankanna.

Annar mikill galli á bankakerfinu er, að Seðlabankinn er kominn langt út fyrir eðlileg mörk seðlabanka og hefur dregið til sín fjármagn, sem á að vera í viðskiptalífinu. Vald hans er orðið of mikið í ýmsum greinum.

Leiðin til úrbóta í þessum efnum er ekki að gefa vexti frjálsa, ekki stjórnleysi í stofnun útibúa og ekki stofnun nýrra banka.

Ríkið á að ganga á undan og fækka viðskiptabönkum sínum í tvo og síðan á að setja almennar reglur sem leiða munu til þess, hér eins og erlendis, að hlutafélagsbankar sameinist og myndi stærri heildir.